

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave (Regnskap)

ØKB3111

Predefinert informasjon

Startdato:	03-05-2019 15:30	Termin:	2019 VÅR
Slutt dato:	10-05-2019 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave - med muntlig presentasjon		
SIS-kode:	203 ØKB3111 1 PRO-1 2019 VÅR Haugesund		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.: 101

Informasjon fra deltaker

Tittel *: Resultatstyring ved regnskapsmessig behandling av egne forsknings- og utviklingsutgifter

Engelsk tittel *: Earnings management through accounting treatment of its own research and development expenses

Egenerklæring *: Ja **Inneholder besvarelsen Nei**
konfidensiell materiale?:

Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert oppgavetittelen
på norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 7

Andre medlemmer i gruppen: 125, 105, 113

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

BACHELOROPPGAVE

Resultatstyring ved regnskapsmessig behandling av
egne forsknings- og utviklingsutgifter

Earnings management through accounting treatment of its own research and development expenses

An Bjordal
Eddy Nattaphon Kårstad
Hamit Turan
Zayd Waad

Økonomisk-administrativ utdanning ØKB 3111
Høgskulen på Vestlandet, campus Haugesund
Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap
Knut Steffen Kvala
10. mai 2019

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Forord

Denne bacheloroppgaven er vår avsluttende oppgave ved Høgskulen på Vestlandet våren 2019. I denne oppgaven har vi fokusert på temaet resultatstyring og norsk regnskapslov sin spesielle vurderingsregel § 5-6 vedrørende regnskapsføring av egne forsknings- og utviklingsutgifter. Prosessen har vært tidkrevende og utfordrende, men samtidig svært interessant. Vi har lært utrolig mye, og kunnskapen vi har fått ser vi på som verdifull for vår vei videre.

Vi vil takke vår veileder Knut Steffen Kvala som har bidratt med god veiledning underveis og gitt oss gode ideer gjennom hele våren. Vi ønsker også å takke høgskolelektor Svein Magne Abrahamsen for gode råd angående databehandlingen i vår oppgave.

Haugesund 10.mai 2019

Abstract

The subject for this bachelor thesis is earnings management through accounting treatment of its own research and development expenses. We've focused on how companies treat their research and development costs and why they choose to either treat their research and development costs as an asset or an expense.

Companies that keeps their accounting according to Norwegian Accounting Act has the option to treat research and development costs either as an asset or an expense. There are several theories with the conclusion that companies performs earnings management to show a better picture of their accounting.

We will begin our study by describing what an intangible asset is before we define research and development. Afterwards we will study the Norwegian Accounting Act regarding accounting of research and development costs. Subsequently we will introduce the subject earnings management. Further our group will present some hypothesis based on the theory about earnings management. The earnings management incentives are mainly related to issues relating to loan contracts, bonus contracts and income smoothing.

To test our hypotheses and conclude whether the theory is real or not, we are using quantitative research method where we collect the necessary data from a sample of 421 Norwegian companies that had research and development activities in 2017. Further, the data is analyzed using logistic regression analysis to compare the differences between the companies who chooses to treat their research and development costs as an asset or an expense. Based on our empirical evidence, we find that the choice of accounting is neither affected by companies debt nor bonus payout, but companies with deficit tends to treat their research and development costs as an asset. Small and newly established companies with poor cash flow also shows tendency to account their research and development costs as an asset.

Our study also shows that 80% of our selection chooses to account their research and development costs as an expense rather than an asset. The quality criteria of the annual account are influenced by the option Norwegian Accounting Act gives regarding accounting of research and development costs. Our results indicate that the companies accounting information is less relevance and comparable.

Sammendrag

Selskaper som fører regnskapet etter norsk regnskapslov har valgmuligheten mellom å enten kostnadsføre eller balanseføre utgifter til egen forskning og utvikling jamfør regnskapsloven §5-6. Det finnes flere teorier om at selskaper utfører resultatstyring for å fremvise et bedre bilde av regnskapet enn realiteten. I denne studien undersøker vi om valget av regnskapsprinsipp ved føring av forsknings- og utviklingsutgifter har sammenheng med motiver for resultatstyring.

Gruppen begynner å se på hva en immateriell eiendel er og videre gir en definisjon på forskning og utvikling. Videre har gruppen sett på hvilke lover det finnes vedrørende regnskapsføring av forsknings- og utviklingsutgifter før vi introduserer temaet resultatstyring. Deretter presenterer gruppen noen hypoteser basert på teorien knyttet til resultatstyring. Selv om omfanget av teori og tidligere forskninger kan være omfattende og varierende, knyttes insentivene for resultatstyring hovedsakelig opp mot forhold vedrørende lånekontrakter, bonuskontrakter og resultatutjevning.

For å teste hypotesene og konkludere om teorien er reell, tar vi i bruk kvantitativ forskningsmetode hvor vi samler inn nødvendig data fra et utvalg bestående av 421 norske bedrifter som har hatt forsknings- og utviklingsaktiviteter i 2017. Deretter blir dataene fremstilt og analysert ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse for å sammenligne forskjeller mellom bedriftsgruppene som balanseførte og kostnadsførte. Basert på empirien, kommer vi frem til at valg av regnskapsprinsipp hverken blir påvirket av gjeld eller bonusutbetaling, men bedrifter med underskudd har en tendens til å velge balanseføring for egne forsknings- og utviklingsutgifter. Små- og nyetablerte bedrifter med dårlig likviditet viser derimot ingen tendenser til å velge balanseføring.

Vår studie viser også at 80 % av utvalget av bedrifter velger kostnadsføring fremfor balanseføring. Den høye andelen som kostnadsførte forsknings- og utviklingsutgiftene sine tyder på at bedriftene benytter seg av valgmuligheten i regnskapsloven. Årsregnskapets kvalitetskriterier blir påvirket av valgfriheten. Empirien indikerer at regnskapsinformasjonen til bedrifter som kostnadsfører egne forsknings- og utviklingsutgifter får svekket informasjonenes relevans og sammenlignbarhet.

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
Abstract	iii
Sammendrag	iv
Forkortelser og begreper	vii
Figurer og tabeller	viii
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av problemstilling	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensninger	3
1.4 Oppgavens formål	3
1.5 Disposisjon av oppgave	3
2 Teori	4
2.1 Immaterielle eiendeler	4
2.2 Forskning og utvikling	6
2.3 Regnskapsloven	10
2.3.1 <i>Den spesielle vurderingsregelen § 5-6</i>	10
2.3.2 <i>Sammenstillingsprinsippet</i>	11
2.4 Årsregnskapets formål	13
2.4.1 <i>Årsregnskapets formål</i>	13
2.5 Kvalitetskrav	15
2.5.1 <i>Grunnleggende kvalitetskrav</i>	15
2.5.2 <i>Forsterkende kvalitetskrav</i>	17
2.5.3 <i>Hva påvirker regnskapskvalitet?</i>	18
2.6 Resultatstyring	19
2.6.1 <i>Resultatstyring</i>	19
2.6.2 <i>Insentiver for resultatstyring</i>	20
2.6.3 <i>Insentiver for norske selskaper</i>	23
2.7 Utforming av hypoteser	28
2.7.1 <i>Hypotese 1 – Bonusavlønning og balanseført FoU</i>	28
2.7.2 <i>Hypotese 2 – Underskudd og balanseført FoU</i>	28

2.7.3 Hypotese 3 – Lånebetingelse og balanseført FoU	29
2.8 Regnskaps- og nøkkeltallanalyse	29
3 Metode	33
3.1 Forskningsdesign	33
3.2 Metodevalg	34
3.3 Utvalg av foretak	36
3.4 Datainnsamling	38
3.5 Reliabilitet og validitet	38
4 Analysemodell	40
4.1 Regresjonsmodell	40
4.1.1 Avhengig variabel	43
4.1.2 Uavhengig variabler	43
4.1.3 Kontrollvariabler	45
4.1.4 Regresjonsformel	46
4.2 Hypotesetesting	47
5 Dataanalyse og funn	50
5.1 Deskriptiv statistikk for utvalget	50
5.2 Uavhengig t-test for gjennomsnitt	52
5.3 Logistisk regresjonsanalyse	53
5.3.1 Regresjonsanalyse hypotese 1	54
5.3.2 Regresjonsanalyse hypotese 2	54
5.3.3 Regresjonsanalyse hypotese 3	55
5.3.4 Regresjonsanalyse kontrollvariabler	56
5.3.5 Diskusjon av funn	57
5.4 Metodologisk refleksjon	61
5.4.1 Utvalget	62
5.4.2 Nøkkeltall	62
6 Konklusjon og veien videre	64
6.1 Konklusjon	64
6.2 Veien videre	66
7 Litteraturliste	67
8 Vedlegg	73

Forkortelser og begreper

FoU	Forskning og Utvikling
GRS	God regnskapsskikk
IASB	International Accounting Standard Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
NRS	Norsk Regnskaps Standard
NRS 19	Norsk Regnskaps Standard for Immaterielle eiendeler
Rskl.	Lov 1997-07-17 nr 56: Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)
Ot.prp nr 42	Odelstingproposisjon nr. 42 (1997-1998) Ny regnskapslov

Figurer og tabeller

Figurer

Figur 1: Forskning og utvikling i en kronologisk rekkefølge (Trosten, 2014, s. 14).	7
Figur 2: Kostnadsføring av egne forsknings og utviklingsutgifter (Trosten, 2014, s. 10).	11
Figur 3: Sammenstillingsprinsippet (Trosten, 2014, s.9).	11
Figur 4: Resultatorientert innregning (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 46).....	12
Figur 5: Kart over forskningsdesign (Sander, 2017).....	33

Tabeller

Tabell 1: Oversikt over utvalgsprosessen.....	37
Tabell 2: Deskriptiv statistikk for balanseførte	50
Tabell 3: Deskriptiv statistikk for kostnadsførte	51
Tabell 4: Uavhengig t-test for sammenligning av gjennomsnittet.	52
Tabell 5: Logistisk regresjonsanalyse.	53

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av problemstilling

Gjennom studiet i Økonomi og Administrasjon retning regnskap ved Høgskulen på Vestlandet ble vi kjent med begrepet regnskapsmanipulering som vi synes var et spennende tema. Det finnes ulike begreper i det norske språket som er nære synonymmer med regnskapsmanipulering, som for eksempel kreativ regnskapsføring, regnskapssvindel, regnskapsjuks og resultatstyring. Begrepene kan defineres, forstås og anvendes på ulike måter ut fra hva og hvilke deler av regnskapet som manipuleres, og hvordan manipuleringen forekommer. I de fleste tilfellene vil regnskapsmanipulasjon være motivert av de effektene den får på det regnskapsmessige resultatet og balansen. På grunn av dette blir regnskapsmanipulering likestilt med begrepet resultatstyring, det norske ordet for «earnings management» (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 392).

Resultatstyring som er nevnt ovenfor kan være gjort i den hensikt å oppnå fordeler ved å maksimere verdien på foretaket i den grad for å få et bedre bilde over selskapets økonomiske utvikling enn det den er i virkeligheten. Dette kan gjøres ved å innrapportere ønsket regnskapsmessig resultat. Gjesdal (2003, s.1) mener at regnskapstallene er påvirket av regnskapsregler, hvilke prinsipper som brukes og en rekke skjønnsmessige estimater. Den regnskapsmessige behandlingen knyttet til immaterielle eiendeler inneholder en rekke skjønnsmessige valg og vurderinger. Denne gruppen eiendeler kan gi selskaper muligheter til å påvirke regnskapstallene. Immaterielle eiendeler er selskapets verdier som ikke er fysisk mulig å ta på, som for eksempel forskning og utvikling.

Ifølge SSB hadde norsk næringsliv til sammen 32 milliarder kroner i egne utførte FoU-utgifter i 2017, som tilsvarer en økning på 8 % fra året før (Langhoff, 2019). De økte investeringene på forsknings- og utviklingsutgifter, har de siste årene har rettet fokuset mot hvordan selskaper behandler denne type poster i regnskapet. Årsregnskapet skal gi beslutningsnyttig informasjon til interessenter som investorer, kreditorer, kunder, ansatte og ikke minst myndigheten. Dette er informasjon som kan bidra til bedre beslutninger for brukerne av regnskapet, for eksempel når eiere og investorer skal ta beslutninger om kjøp og

salg av aksjer eller når långivere skal vurdere kredittverdighet når de gir lån. Det er derfor viktig at selskaper gir et mest mulig korrekt bilde av bedriftens økonomiske resultat og økonomiske verdier. På en annen side gir regnskapsloven § 5-6 valgmulighet mellom balanseføring og kostnadsføring av egne FoU-utgifter. Dette gir ledelsen muligheter til å påvirke nøkkeltallene i årsregnskapet etter eget ønske ved hjelp av valg av regnskapsprinsipp.

På bakgrunn av dette mener vi at en undersøkelse som omhandler resultatstyring med tanke på valgfriheten i rskl. §5-6 vedrørende egne utgifter til forskning og utvikling vil være interessant. Vi vil forsøke å svare på om det finnes motiver ved valg av regnskapsprinsipp ved føring av forsknings- og utviklingsutgifter, og om resultatstyring fremkommer ved bestemmelsen av valget mellom balanseføring og kostnadsføring.

1.2 Problemstilling

Med overnevnte forhold lagt til grunn ble følgende problemstilling utviklet:

Er det en sammenheng mellom bedriftenes valg av regnskapsprinsipp i regnskapsloven § 5-6 og resultatstyring?

Vi i gruppen har en hypotese om at bedriftene kan utnytte valgfriheten vedrørende regnskapsmessig behandling av egne utgifter knyttet til FoU, herunder balanseføring eller kostnadsføring av utgifter for å manipulere regnskapet. På denne måten er det mulig å utvikle den økonomiske situasjonen i selskapet. For å kunne svare på denne problemstillingen, skal vi blant annet undersøke om bedrifter med lav lønnsomhet velger å balanseføre hyppigere enn bedrifter med høy lønnsomhet. Det skal også undersøkes om bedrifter med høy gjeldsgrad velger å balanseføre hyppigere enn bedrifter med lav gjeldsgrad. For å finne ut om det er en sammenheng, vil vi også undersøke om bonuskontrakter øker lysten til å manipulere lønnsomheten i selskapene. Teorien som vi utdyper senere i oppgaven forteller oss at bonusavtaler kan føre til sterke behov for regnskapsmanipulering. En annen hypotese vi har er at ledelsen i selskaper ønsker å balanseføre egne forsknings- og utviklingsutgifter for å oppnå høyere driftsresultat og for å unngå eller redusere underskudd. En siste hypotese omhandler lånebetingelser. Gruppen har en forestilling om at bedrifter ønsker å balanseføre så mye som mulig av sine forsknings- og utviklingsutgifter ved tilfeller der gjeldsgraden er høy.

1.3 Avgrensninger

Oppgaven er avgrenset til norske ikke-børsnoterte selskaper som fører regnskap etter norsk regnskapslov sin regnskapsmessige behandling av egne forsknings- og utviklingsutgifter. Vi tar utgangspunkt i selskaper som har søkt skattefradrag gjennom skatteFUNN-ordningen. Vår studie fokuserer videre kun på om selskaper balansefører eller kostnadsfører sine egne FoU-utgifter og ikke størrelsen på de totale forsknings- og utviklingsutgiftene.

1.4 Oppgavens formål

Formålet med denne oppgaven er å finne ut om det finnes noen spesielle motiver ved valg av regnskapsprinsipp ved føring av forsknings- og utviklingsutgifter. Gruppen ønsker å studere bedriftenes avlagte regnskapstall, og se hvilke kjennetegn vi finner ved de ulike prinsippvalgene, og om det finnes noe regnskapsmanipulerende motiver ved valgene. Et annet formål er å finne ut hvilke innvirkninger valgene har på finansregnskapets kvalitet.

1.5 Disposisjon av oppgave

Vår studie består av 6 kapitler inklusivt innledningskapittelet. Kapittel 2 presenterer studiens teoretiske forankring med fokus på norsk regnskapslov og annet aktuell teori rundt området. Videre i kapittel 3 presenteres gruppen studiens valg av metode som benyttes i analysen, og kapittel 4 belyser hvilken analysemodell vi anvender. I kapittel 5 blir studiens empiri og analyse presentert før kapittel 6 der forskningsspørsmålene blir besvart og gruppen kommer med konklusjon på hovedproblemstillingen. Studien blir til slutt avrundet med noen avsluttende kommentarer.

2 Teori

I denne delen begynner gruppen med å definere hva en immateriell eiendel er og hvordan lovverket er rundt dette. Dette er vesentlig teori siden forskning og utvikling er en immateriell eiendel. Videre ser vi på den spesielle vurderingsregelen i regnskapsloven som åpner opp for å velge mellom balanseføring og kostnadsføring av egne forskings- og utviklingsutgifter. Deretter presenteres regnskapskvalitet før vi videre går inn på temaet resultatstyring og ser på ulike metoder og insentiver for resultatstyring. Etterfølgende beskrives hypotesene vi ønsker å besvare i denne oppgaven før vi avslutningsvis forklarer nøkkeltallene gruppen benytter i oppgavebesvarelsen.

2.1 Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler er ifølge Norsk Regnskapsstiftelse definert som:

ikke pengeposter uten fysisk substans som foretaket benytter i tilvirkning eller salg av varer og tjenester, ved utleie til andre foretak, eller for administrative formål, og som:

a) er identifiserbare, og

b) kontrolleres av foretaket slik at de representerer fremtidige økonomiske fordeler som forventes å tilflyte foretaket. (NRS 19 immaterielle eiendeler punkt 2.1.1)

Det vesentlige som skiller immaterielle eiendeler fra materielle eiendeler, er at de ikke har noe fysisk substans. Immaterielle eiendeler blir også kalt intellektuell kapital, kunnskapskapital, menneskelig kapital, nettverkskapital og strukturkapital. Det finnes flere forskjellige typer immaterielle eiendeler. Noen eksempler som faller innenfor definisjonen ovenfor er varemerker, patenter, lisenser, modeller, prototyper og forretningsnavn. Immaterielle ressurser kan i mange tilfeller ses som selskapets viktigste ressurser og utgjør en stor del av selskapets verdi. For å klassifiseres som en immateriell eiendel må eiendelen tilfredsstillende visse krav. Vi vil videre se nærmere på de elementene som inngår i definisjonen av en immateriell eiendel, som er identifiserbar og kontrollerbar.

Identifiserbarhet

En immateriell eiendel skal være identifiserbar slik at det er mulig å skille den fra goodwill. Dersom en immateriell eiendel kan skilles fra goodwill, kan også de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til denne eiendelen være identifiserbare. Det sies at en immateriell eiendel er identifiserbar hvis den er utskillbar. Dette er et sentralt krav i definisjonen av en immateriell eiendel. Det benevnes også at hvis et foretak kan selge, leie ut eller på en annen måte overføre de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til en eiendel over til et annet foretak, er eiendelen utskillbar. Ved slike tilfeller vil en immateriell eiendel alltid være identifiserbare. Dersom eiendelen ikke er identifiserbar skal utgiftene kostnadsføres etterhvert som det fremkommer. Utgiftene blir da sett på som en del av selskapets opparbeidede goodwill (Schwencke, Haugen, Baksaas, Stenheim & Østli, 2018, s. 242).

Kontrollbarhet

Kontroll er et annet kriterium som må være tilstede for å kunne defineres som en immateriell eiendel (NRS 19 immaterielle eiendeler pkt 2.1.1). Et foretak har kontroll over en eiendel hvis det kan unytte fremtidige økonomiske fordeler tilknyttet eiendelen og kan hindre at andre får tilgang til de samme fordelene.

Ut fra definisjonen kan vi si at når et selskap har kontroll over eiendelen, får selskapet også rettigheter som er eksklusive, og ekskluderer andre fra å benytte de samme fordelene. Patentrettigheter og kopieringsrettigheter er eksempler på metoder for å sikre kontroll ovenfor en eiendel. Kunnskap av teknologisk eller markedsmessig art og kompetanse kan også føre til fremtidige økonomiske fordeler. Slike fordeler kan for eksempel kontrolleres gjennom patenter eller kopieringsrettigheter. Huneide, Pedersen, Schwencke, Haugen (2011) og Langli (2016) har også nevnt at juridiske retter og kontraktsmessige avtaler også kan føre til at en eiendel er identifiserbar. Ansattes kompetanse kan derimot ikke føres som en immateriell eiendel siden selskapet ikke har kontroll over de ansatte. Det samme gjelder for selskapets kundemasse (Sotnakk, 2019).

Generelt er det mer krevende å tilfredsstille overnevnte kriterier for egenutviklede immaterielle eiendeler enn immaterielle eiendeler som er kjøpt separat. Først og fremst er det vanskelig å vurdere om det i det hele tatt eksisterer en immateriell eiendel, men det er også vanskelig å få en pålitelig måling av anskaffelseskostnaden. Årsaken til dette er at det er

vanskelig å skille utgifter til egenutviklede immaterielle eiendeler fra andre kostnader i selskapet.

2.2 Forskning og utvikling

Forskning og utvikling er begrep som brukes i sammenheng med aktiviteter som kobles til teknologi, vitenskap, prosess- eller produktforbedringer (NRS 19 Immaterielle eiendeler). Det er ofte krevende å skille mellom forskning og utvikling, men vi kommer med noen eksempler på ulike aktiviteter som normalt inngår i de ulike fasene.

I NRS 19 blir forskning definert som *''grunnleggende, planmessige undersøkelser som utføres med håp om å finne fram til tekniske eller vitenskapelige nyvinninger med mulig økonomisk anvendelse''*(NRS 19 Imaterielle eiendeler pkt. 2.1.3). Aktiviteter som inngår innenfor forskning blir blant annet forklart som aktiviteter som har som hensikt å frembringe ny viten av teknisk eller vitenskapelig art.

Utvikling blir blant annet definert som bearbeidelse og videreføring av teknisk, vitenskapelig eller annen kunnskap med mulig økonomisk gevinst med hensikt om å få frem noe nytt (NRS 19 Imaterielle eiendeler pkt. 2.1.3). Evaluering av alternative produkter, arbeid tilknyttet design, konstruksjon og testing av modeller er blant aktivitetene som inngås under utvikling.

NRS 19 nevner også den spesielle vurderingsregelen rskl. § 5-6 nevnt tidligere i oppgaven som følge av særskilte regnskapsmessige problemstillinger for forskning og utvikling. Loven skiller blant annet mellom kjøpt- og egenutvikling FoU (NRS 19 Imaterielle eiendeler). Ved kjøp er eiendelen knyttet til en spesifikk transaksjon mellom partene og det er mulig å identifisere. På grunn av dette, er kjøpt FoU knyttet til en hendelse som kan føre til fremtidige økonomiske fordeler og skal balanseføres. Ved egentilvirket FoU er det mer krevende å identifisere de samme kriteriene siden det ikke finnes en spesifikk transaksjon. Dette fører til usikkerhet og muligheter for subjektive vurderinger av anskaffelseskostnaden. Ofte baserer egen forskning og utvikling seg om forventninger til fremtidige kontantstrømmer, men det er vanskelig å vise til sannsynligheten for at en utvikling blir vellykket slik som standarden krever før prosessen blir tilknyttet en spesifikk transaksjon eller hendelse.

Forskning	Utvikling	Implementering/ realisering
Utgifter kostnadsføres	<p style="text-align: center;">Mulighetsområdet <u>Valg av prinsipp:</u> Utgifter</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>↙</p> <p>Kostnadsføres § 5-6</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>↘</p> <p>Balanseføres §5-3</p> </div> </div>	Utgifter kostnadsføres
	Evt: kostnadsføring pga at kriteriene ikke er oppfylt	

Figur 1: Forskning og utvikling i en kronologisk rekkefølge (Trosten, 2014, s. 14).

Mulighetsområdet illustrert i figuren (figur 1) ovenfor gir oss muligheten for balanseføring eller kostnadsføring av egne forsknings- og utviklingsutgifter. Forskningsfasen er et tidlig stadium, og det vil ikke være mulig å identifisere sannsynligheten for fremtidige økonomiske fordeler (NRS 19 Imaterielle eiendeler). Fasen inneholder stor usikkerhet til hvordan eiendelen til slutt kommer til å resultere, og bør derfor kostnadsføres. Ved utviklingsprosessen kommer det frem flere signifikante funn, og usikkerheten blir lavere etter hvert som prosessen nærmer seg et sluttprodukt. Når et selskap kan identifisere eiendelen og vise at produktet kan bli vellykket og gi fremtidige økonomiske gevinster kan eiendelen aktiveres som en immateriell eiendel. Kravet er at selskapet har de nødvendige ressursene og utgiftene må kunne måles pålitelig. Dette området ser vi under mulighetsområdet i figuren ovenfor. Den siste fasen, implementerings-/realiseringsfasen er fasen der selskapene forsøker å realisere produktet kommersielt. Fasen består av blant annet vedlikehold, justeringer, markedsføring og salg. Ifølge standarden er det noen aktiviteter som nesten aldri vil tilfredsstillere kravene for balanseføring av egen FoU- utgifter.

I forskningsfasen er det nesten umulig å oppfylle kravene for en immateriell eiendel, og derfor vil det hovedsakelig fokuseres på utviklingsfasen. Det er ikke nok at en eiendel identifiseres som en immateriell eiendel for å føre det inn i balansen. Det kreves også at følgende kriterier blir oppfylte:

- a) Sannsynlighet for at de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til den immaterielle eiendelen skal tilflyte foretaket, og
- b) en pålitelig måling av anskaffelseskostnaden (NRS 19 Imaterielle eiendeler).

Krav til sannsynlige fremtidige økonomiske fordeler

For at et selskap skal vise at en eiendel sannsynligvis vil oppnå fremtidig økonomiske gevinster, må selskapet vise til at utviklingsarbeidet sannsynligvis blir vellykket. Ifølge NRS 19 er selskaper nødt til å vise:

- 1) Hvordan eiendelen forventer å bidra til økning av de fremtidige økonomiske fordeler tilknyttet selskapet.
- 2) At selskapet har evne og intensjon om å benytte eiendelen i sin virksomhet.
- 3) At selskapet har tilgang til alle ressurser, både tekniske, finansielle og andre ressurser for å kunne oppnå fremtidige økonomiske fordeler.

Kriteriene ovenfor er avgjørende for når eiendeler kan balanseføres i staden for å bli kostnadsførte. Kravet om forsknings- og utviklingsaktiviteter skal føre til sannsynlig fremtidige økonomiske fordeler kan være vanskelig og oppfylle. Loven krever at en må angi størrelsen og tidspunkter for fremtidige innbetalinger. Dersom en immateriell eiendel fører til fremtidige økonomiske fordeler i form av reduserte kostnader, må en også kunne måle størrelsen og tidspunktet det inntreffer. Bedriftene skal ha et budsjett som dokumenterer og viser en oversikt over innbetalingene eller de reduserte kostnadene (Langli, 2015, s. 262).

Tidspunkt for balanseføring

”Utgifter til tilvirkning av identifiserbare immaterielle eiendeler skal eventuelt balanseføres fra det tidspunkt det er sannsynlig at utviklingsarbeidet vil resultere i en identifiserbar immateriell eiendel for selskapet” (Sotnakk, 2019). Det må tas vurderinger i forhold til forventningene til når eiendelene kommer til å generere økonomiske fordeler. Det er mye usikkerhet i fremtiden, og på grunn av dette må en ta i bruk skjønn når regnskapet skal utarbeides (Langli, 2016, s. 260). Det følger av rskl. § 4-2 at det ved usikkerhet skal brukes beste estimat på bakgrunn av informasjon som er tilgjengelig ved årsregnskapets avleggelse. Skjønn og beste estimat er noe ledelsen må bruke for å begrunne sannsynlighetsvurderingen til de fremtidige økonomiske fordelene.

Ved oppstart av et prosjekt bør selskaper ha et oppfølgingssystem, eller prosjektstyringsverktøy slik at det blir mulig å måle prosjektet opp mot selskapenes målsetninger. Eksempler

på dette kan være fremdrift til tidsplan, utfall på kritiske tester og endringer i mulige anvendelsesområder (NRS 19 Imaterielle eiendeler pkt. 2.2.3). Ved å benytte slike systemer kan selskaper lettere se sannsynligheten om de vil lykkes, og eventuelt når. NRS 19 legger til grunn at det kun er utgifter som påløper etter dette tidspunktet som skal balanseføres. Før dette, er ikke kriteriene oppfylte og det vil derfor ikke være lov å tilbakeføre tidligere kostnadsførte forsknings- og utviklingsutgifter.

Jo lenger tid det tar før et selskap tilfredsstiller kriteriene for balanseføring, desto lavere rolle vil valget mellom balanse- og kostnadsføring ha å si for selskapet. Jo nærmere hendelsen selskapet kommer, jo mer utgifter er det allerede kostnadsført, som igjen etterlater seg mindre utgifter som kan balanseføres.

NRS 19 har ikke oppgitt klare definisjoner på hvor mye prosent sannsynlig en fremtidig økonomisk fordel er. Hvor stor sannsynligheten er for at en fremtidig økonomisk fordel skal oppnås blir ofte skjønnsmessig vurdert. Regelen fører altså til skjønnsmessig vurdering som igjen fører til at den kan være vanskelig å tilfredsstille eller lett fører til feil ved estimeringer av verdier.

Krav til pålitelig måling av anskaffelseskost

For å kunne balanseføre utgiftene må selskapet også kunne måle anskaffelseskostnaden pålitelig. Ifølge standarden er det en forutsetning at det er mulig å skille aktiviteter som er knyttet til tilvirkningen av eiendelen fra selskapets øvrige aktiviteter. Dette innebærer at et selskap har et system som gjør det mulig å identifisere utgiftene for å få en pålitelig måling av anskaffelseskosten. NRS 19 sier oss at anskaffelseskostnaden inneholder alle utgifter som direkte eller indirekte kan henføres til utviklingen av den immaterielle eiendelen (NRS 19 Imaterielle eiendeler pkt 2.3.3). Eksempler på slike utgifter er blant annet lønn og personal-kostnader til ansatte som er med i utviklingsarbeidet, forbrukte materialer og tjenester forbrukt i utviklingsarbeider og forholdsmessige andeler av indirekte kostnader som en kan relatere til arbeidet.

Eiendeler som er anskaffet spesifikt for FoU prosjekter skal også medregnes i anskaffelseskosten. Låneutgifter som er forbundet med tilvirkningen kan i tillegg medregnes i balansen, men det gis også adgang til å kostnadsføre utgiftene jf. rskl. § 5-4. Små foretak har adgang til å balanseføre variable kostnader for egne forskning- og utviklingsutgifter og rettigheter så

fremst balanseføringskriteriene er oppfylte (NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak). Da vil de faste kostnadene bli resultatførte.

Det er også en del utgifter som brukes på aktiviteter som regnes som en investering i immaterielle verdier, men som faller utenfor grunnet at dette ikke anses å dekke definisjonen til FoU. Da knytter ikke utgiftene seg til eiendelen, men til andre aktiviteter som for eksempel salg. Standardens eksempler på dette er blant annet:

- *Markedsundersøkelser.*
- *Kampanjer for lansering av nye produkter eller tjenester.*
- *Registrering, herunder patentbeskyttelse, av nye produkter eller prosesser (NRS 19 Immaterielle eiendeler pkt 2.1.4).*

2.3 Regnskapsloven

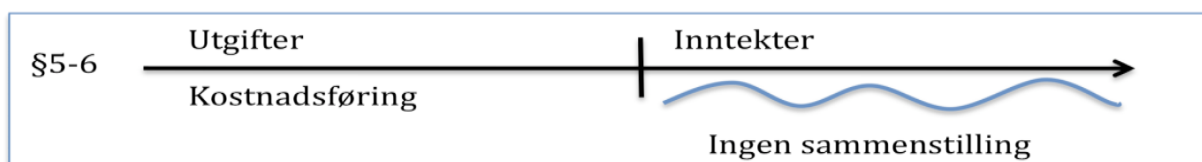
I regnskapsloven blir immaterielle eiendeler spesifisert som forskning og utvikling, konsesjoner, patenter, lisenser, varemerker og lignende rettigheter, utsatt skattefordel og goodwill. Regnskapsføring av immaterielle eiendeler tar utgangspunkt i de generelle vurderingsreglene for anleggsmidler i regnskapsloven § 5-3, med en spesiell vurderingsregel for egentilvirkede forskning og utvikling i § 5-6. I tillegg har regnskapsloven fem grunnleggende regnskapsprinsipper for å oppnå god regnskapsskikk.

2.3.1 Den spesielle vurderingsregelen § 5-6

Regnskapsloven har et unntak for utgifter vedrørende forskning og utvikling som sier at utgifter til egen forskning og utvikling kan kostnadsføres jf. rskl. § 5-6. Dette vil si at den regnskapspliktige kan velge mellom å aktivere eller resultatføre egne forsknings- og utviklingsutgifter selv om de tilfredsstillt balanseføringskravene. Dette gjelder kun for de bedriftene som utfører forskning og utvikling selv (Langli, 2016, s.123).

I 1997-1998 ved opprettelsen av ny Regnskapslov mente flertallet av høringsutvalget at både kjøpt og egenutviklet forskning og utvikling skulle identifiseres som eiendeler og balanseføres etter rskl. §5-3. Høringsutvalget ville fjerne bestemmelsen om kostnadsføring av egen forskning og utvikling. Departementet mente at det måtte legges vekt på internasjonale

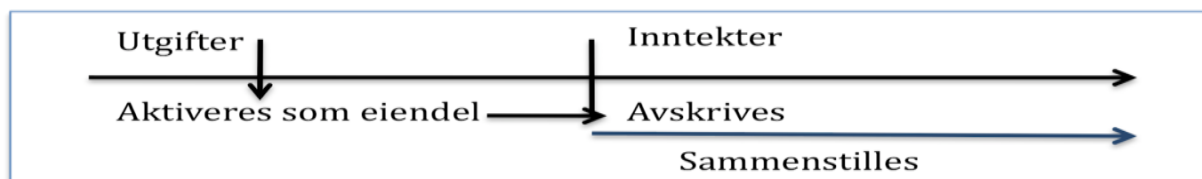
standarder og praksis der det i noen tilfeller inneholdt forbud mot balanseføring av forskningsutgifter (Ot. prp. nr. 42 (1997-98) pkt. 7.8.5). Regnskapsloven § 5-6 anses i dag som en forenkling siden selskapene ikke er nødt til å vurdere om de oppfyller kriteriene for balanseføring. Denne unntaksregelen fører til at kvaliteten på periodiseringen kan være upresis. Når et selskap velger å kostnadsføre sine egne forsknings- og utviklingsutgifter som tilfredsstillende balanseføringskriteriene, vil dette være imot sammenstillingsprinsippet. Utgiftene kostnadsføres etter hvert som de påløper, det vil si at det blir ingen periodisering av utgifter med tilhørende inntekter. Ettersom rskl. § 5-6 er en egen bestemmelse i loven, er denne loven likestilt med rskl. § 5-3, og blir ansett som god regnskapsskikk. Figuren nedenfor viser at det ikke vil være noe sammenstilling dersom utgifter og tilhørende inntekter ikke blir kostnadsførte under samme periode

Figur 2: Kostnadsføring av egne forsknings og utviklingsutgifter (Trosten, 2014, s. 10).

2.3.2 Sammenstillingsprinsippet

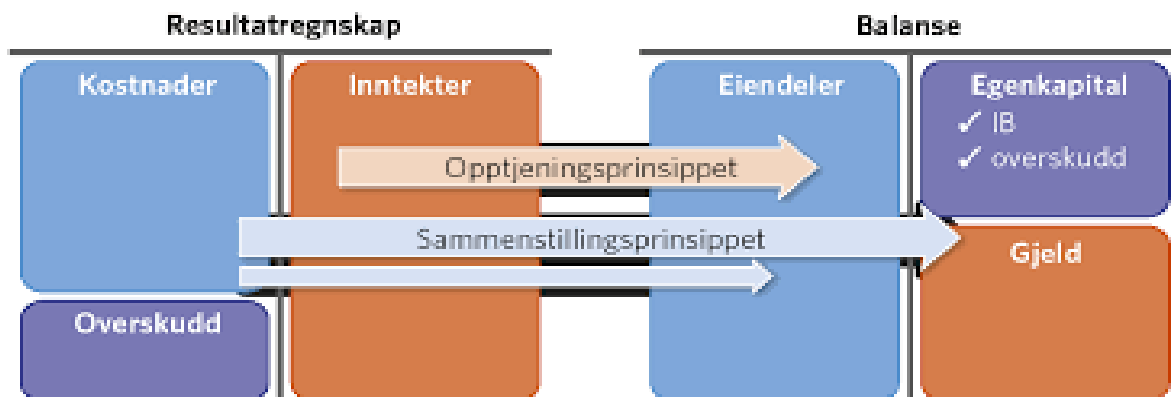
Det finnes flere regnskapsprinsipper i regnskapsloven som ivaretar regnskapsføring på en best mulig måte. Sammenstillingsprinsippet er et av disse i rskl. § 4-1 og er det mest relevante ved regnskapsmessig behandling av forsknings- og utviklingsutgifter. Prinsippet inneholder en regel om periodisering av kostnader, der det kreves at kostnader som er påløpte for å skape inntekt, skal resultatføres i samme periode som inntekten. Dette fører til at resultatet kan måles ved å sammenstille periodens inntekter med verdien av de ressurser som er brukt på å skape disse inntektene (Langli, 2016, s. 111).

Figur 3: Sammenstillingsprinsippet (Trosten, 2014, s.9).

La oss si at forskning og utvikling resulterer i et nytt produkt. Når man selger produktet, skal alle utgifter som tilhører dette produktet kostnadsføres i samme periode som man bokfører inntekten for produktet (Visma, u, å). Prinsippet sørger for en mest mulig korrekt resultatmåling når man vurderer inntjeningssevnen til bedriften. Hvis det er en sammenheng mellom inntekter og utgifter, skal utgiftene kostnadsføres ut ifra sammenstillingsprinsippet. Dette innebærer at forsknings- og utviklingsutgiftene skal balanseføres og senere avskrives sammen med inntekten.

Ved aktivering av FoU- utgifter skal selskapet aktivere utgiftene som en immateriell eiendel i balansen, dette blir anskaffelseskosten. Når utgiftene avskrives med inntektene, blir eiendelens verdi redusert etterhvert, og den økonomiske levetiden blir lavere (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 45). Sammenstillingen kan både kalles indirekte og skjønnsvurdert siden det er vanskelig å identifisere forbruk og de fremtidige inntektene som er forventet. Avskrivningen kan også anses som et forsøk på sammenstilling ved at den preges av en skjønnsvurdert utnyttbar levetid.

Figur 4: Resultatorientert innregning (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 46).

Etter hovedregelen skal eiendelene aktiveres i balansen når innregningskriteriene for immaterielle eiendeler er oppfylt. Eiendelene skal da følge de generelle målereglene for anleggsmidler jf. rskl. § 5-3. Det vil si at eiendeler skal avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan dersom levetiden er avgrenset. Dette gjøres slik at utgiftene blir periodiserte med de fremtidige tilhørende inntektene. Unntaket jf. rskl. § 5-6 sier oss at selskaper kan kostnadsføre utgiftene løpende selv om definisjonen på innregningskriteriene for immateriell eiendel er tilfredsstillt. Altså, forsknings- og utviklingsutgifter som egentlig skulle vært balanseført, kan kostnadsføres løpende istedenfor. Utgiftene blir da ikke periodiserte med

fremtidige tilhør-ende inntekter, noe som er i strid mot sammenstillingsprinsippet, jf. rskl. § 4-1.

2.4 Årsregnskapets formål

2.4.1 Årsregnskapets formål

Regnskap skal spre informasjon, og informasjonen skal være beslutningsnyttig. Regnskapets formål, regnskapsbrukernes behov og regnskapets kvalitetskrav er ikke eksplisitt uttrykt i regnskapsloven (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 113). Det finnes derimot bestemmelser om rettvise bilde og bestemmelser om grunnleggende regnskapsprinsipper i rskl. § 3-2a og rskl. § 4-1 som sørger for at regnskapet blir utarbeidet på best mulig måte, et uttrykk for kvalitetskravene.

Interessenter har begrenset med tilgang til informasjon om et foretak når de skal ta ulike beslutninger. Ledelsen har derimot tilgang til mer informasjon som ikke er tilgjengelig for andre interessenter. Som nevnt i avsnittet ovenfor, skal regnskapet gi beslutningsnyttig informasjon. På grunn av dette, blir beslutningsnyttigheten det overordnede kriteriet ved valg av regnskapsmessige løsninger. Beslutningsnyttig informasjon kan defineres som informasjon som utgjør en forskjell i en spesifikk beslutningssituasjon. Informasjonen må inneholde grunnleggende kvaliteter slik at den frembringer noe nytt, eller bekrefter eventuelle tidligere antagelser (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 114-115). Informasjonen må også være relevant, troverdig og vesentlig for beslutningen. Hvis informasjonen inneholder disse egenskapene og påvirker beslutningen, er informasjonen beslutningsnyttig. Det kan sies at regnskapets overordnede formål er å avspeile reell økonomisk inntjening og de reelle økonomiske verdiene, og på denne måten redusere eventuell informasjonsasymmetri mellom ledelsen og foretakets interessenter.

For at regnskapsinformasjonen skal være beslutningsnyttig for regnskapsbrukerne må informasjonen oppfylle de grunnleggende kvalitetskravene og bør oppfylle de forsterkende kvalitetskravene, som vi definerer senere i oppgaven. Beslutningsnyttig informasjon kan defineres som informasjon som utgjør en forskjell i en konkret beslutningssituasjon (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 115). Informasjonen skal inneholde noen av de grunnleggende kvalitets-

kravene for at den skal være beslutningsnyttig. Samtidig må den være ny for beslutnings-takeren ved at informasjonen tilbringer noe nytt eller at informasjonen bekrefter tidligere antagelser. Informasjonen må også være relevant og troverdig for den beslutningen som skal tas. Har informasjonen disse egenskapene vil den ha et potensial til å påvirke beslutningen, og kan sies å være beslutningsnyttig.

Prognoseformål er ett av de tre sentrale formålene for et regnskap. For at et regnskap skal ivareta prognoseformålet, må regnskapet gi informasjon som sier noe om fremtiden. For å tilfredsstille prognoseformålet, må informasjonen enten direkte eller indirekte benyttes til verdsetting. Regnskapet skal inneholde informasjon som er nyttig ved verdsetting, men det forventes ikke at regnskapet skal presentere et ferdig verdsettingsestimat på et foretak. (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 28). For å oppfylle prognoseformålet i et regnskap, skal informasjonen altså være fremtidsrettet, det vil si at informasjonen må være egnet til å si noe om fremtiden.

Kontrollformål blir ofte benyttet av kapitaltilbyderne for å følge opp og kontrollere ledelsen i virksomheten. Informasjonen brukes til å kontrollere ledelsen slik at ledelsen gjør ting i samsvar med kapitaltilbydernes interesse (Baksaas & Stenheim, 2015, s.29). Oppnådde resultater vil vanligvis være det som er beslutningsnyttig informasjon for dette formålet. Kontroll-formålet blir ofte begrunnet i prinsipal-agent-problemet. Det er ofte skille mellom eiere og ledelsen der eierne stiller opp med kapital, og ledelsen har ansvar til å forvalte kapitalen i samsvar med eierens interesse. Det oppstår en risiko for at ledelsen handler ut fra egen interesse i staden for eierens. Forårsaket av dette, er eiere ofte villige til å iverksette tiltak for å forhindre slike tilfeller.

Fordelingsformålet benytter regnskapsinformasjonen som grunnlag til fordeling av ressurser mellom interessentene. For å gi regnskapsbrukerne en god beslutningsnyttig informasjon, er det viktig at regnskapsinformasjonen er relevant og troverdig. Fordelingsformålet er altså knyttet til beslutninger som gjelder fordeling av verdiskapningen i et selskap (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 28). Generelt kan det sies at fordelingsformålet vil være ivaretatt hvis regnskapet i et selskap inneholder informasjon som kan benyttes til å fordele verdiskapningen mellom selskapet og totalkapitalrentabiliteten.

2.5 Kvalitetskrav

For at regnskapet skal være beslutningsnyttig, må informasjonen også tilfredsstillende noen kvalitetskrav. IFRS (International Financial Reporting Standards) deler kvalitetskravene under to hovedgrupper, grunnleggende- og forsterkende kvalitetskrav. Vi presenterer de to ulike kvalitetskravene senere under dette avsnittet. Kvalitetskrav i det konseptuelle rammeverket har til hensikt å styrke målsettingen om at regnskapsbrukere skal ha tilgang til beslutningsnyttig informasjon fra regnskapet ved ulike beslutninger. I regnskapsloven § 3-2a finner vi et krav om at regnskapet skal gi et rettviseende bilde av økonomien i foretaket. Det vil si at regnskapsbrukere skal få et rettviseende bilde gjennom årsregnskapet som en helhet. I praksis blir dette gjort ved at regnskapsprodusenter gir tilleggsinformasjon i noter slik at regnskapet gir et rettviseende bilde. Kravene ligger implisitt i kravet om et rettviseende bilde og de grunnleggende regnskapsprinsippene. Det finnes ikke noe opplisting av kvalitetskrav i regnskapsloven eller forarbeidene, men det finnes flere kvalitetskrav under IFRS som også er relevante for GRS. I høringsutkastet til den nye NRS´ en ble det tatt inn flere kvalitetskrav fra IFRS. Vi legger dermed størst vekt på IASAB (2010) og tar utgangspunktet i IFRS sin fremstilling av kvalitetskravene.

2.5.1 Grunnleggende kvalitetskrav

Ifølge Baksaas og Stenheim (2015, S. 386) kan regnskapskvalitet forstås med to tilnærminger. Det første er at regnskapskvalitet kan forstås ut fra regnskapsformål, og den andre er at regnskapet skal gi et korrekt bilde av de økonomiske realitetene i foretaket, altså bilde av økonomisk resultat og økonomiske verdier. Alle foretak og interessenter har et bidrag ytelseforhold, der interessentene gir ytelse som foretaket etterspør og forventer gjenytelse av foretaket (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 116). De forventede gjenytelsene av foretaket er da regnskapsinformasjon. De grunnleggende kvalitetskravene må oppfylles for at regnskapsinformasjonen skal være beslutningsnyttig, og blir delt inn i relevans og troverdig representasjon (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 136-137).

Relevant informasjon i et regnskap skal føre til at informasjonen utgjør en forskjell i en bestemt beslutningssituasjon (IASB, 2010). Informasjonen skal sørge for at regnskapsbrukere har muligheten til å foreta en korrekt vurdering ut ifra både historiske, nåværende og fremtidige økonomiske hendelser. Dersom regnskapets informasjon skal være relevant ifølge

Baksaas og Stenheim bør den inneholde tre elementer av relevanskravet. Disse elementene er predikasjonsverdi, bekreftelsesverdi og vesentlighet (Baksaas & Stenheim, 2015, s 138-140). Det vil si at regnskapsinformasjon skal kunne predikere fremtidig verdi på foretaket, kunne bekrefte eller korrigere tidligere forventninger og være vesentlig. Vesentlig informasjon er all informasjon som kan ha en påvirkning ved en beslutning (IASB, 2010). Relevans kvalitetskrav er avhengig av regnskapsbrukernes formål. Informasjon som kan benyttes til å bekrefte eller korrigere tidligere forventninger på bakgrunn av ny informasjon inneholder kvaliteten bekreftelsesverdi. Informasjon som inneholder bekreftelsesverdi er ofte knyttet til kontrollformål til regnskapet. Regnskapet skal altså bidra med informasjon som kan benyttes til å både vurdere og følge opp ledelsen. Ved tilfeller der informasjonen i et regnskap har en slik egenskap, er den også relevant for kontrollformålet, som gruppen forklarer senere i oppgaven. Informasjon som har bekreftelsesverdi kan i tillegg være relevant for prognoseformålet, det vil si fremtidige forventninger kan justeres ut fra informasjonen. Bekreftelsesverdien til en informasjon er altså relevant for både kontroll- og prognoseformålet. I rammeverket blir det tydeliggjort at predikasjonsverdien og bekreftelsesverdien er avhengige egenskaper ved en informasjon, altså gode predikasjonsverdier og bekreftelsesverdier fører til at beslutningsnyttien øker.

Troverdig representasjon krever at regnskapsinformasjon må være troverdig. Informasjonen er troverdig når den avspeiler de økonomiske forholdene som det er ment å representere. Troverdig informasjon går ut på at den måler det den utgir seg for å måle. Kravet blir tilfredsstillt når de rapporterte eiendelene og gjeld virkelig representerer definisjonen av eiendeler eller gjeld. Her forutsettes det fokus på balansen, med vekt på resultatmåling. Det kan argumenteres at de grunnleggende resultatorienterte prinsippene, opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet bør være satt til grunn fremfor de balanseorienterte definisjonene.

Sammen med relevant informasjon, vil troverdig informasjon sikre at informasjonen er beslutningsnyttig. Informasjon er perfekt avbildet (perfekt troverdig representasjon) når den har tre kjennetegn: komplett, nøytral og feilfri. Praktisk, er det sjeldent å oppnå perfekt avbildning av økonomiske forhold, men regnskapsprodusenter skal maksimere de egenskapene som fører til at avbildningen blir så nært perfekt så mulig. De overnevnte kvalitetskravene er de grunnleggende kvalitetskravene for at regnskapsinformasjonen skal være beslutningsnyttig. For at regnskapsinformasjonen skal være beslutningsnyttig bør den også være sammenlignbar, verifiserbar, rettidig rapportert og forståelighet som gruppen definerer under.

Disse kvalitetskravene er de forsterkende kvalitetskravene (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 386).

2.5.2 Forsterkende kvalitetskrav

De forsterkende kvalitetskravene er kravene som skal støtte opp de grunnleggende kvalitetskravene og sikre at informasjonen er beslutningsnyttig. Som nevnt i avsnittet ovenfor er de forsterkende kvalitetskravene sammenlignbarhet, verifiserbarhet, rettidighet og forståelighet (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 145). De forsterkende kvalitetskravene er med på å skille informasjon med lavere beslutningsnytte fra informasjon med høy beslutningsnytte.

Sammenlignbarhet gjør at regnskapsbrukere kan sammenligne regnskapet i et selskap over flere år, men også regnskapet til et selskap med et annet selskap. Det finnes en klar kobling mellom kravet til sammenlignbarhet og behovet for informasjon til ressursallokering (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 146).

Verifiserbar informasjon er informasjon som det er mulig å få helt eller delvis på fra andre kilder enn selve regnskapsprodusenten. Det vil si at graden av verifiserbarhet vil øke jo mer tilgang en har på annen informasjon (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 146-147). Verifiserbarhet er en kvalitet som gir høyere, eventuelt lavere grad av sikkerhet for at den informasjonen som er tilstede faktisk representerer det den utgir seg for å representere.

Rettidighet er et opplagt krav som forteller oss at informasjon som lenger ikke er aktuell heller ikke er relevant og beslutningsnyttig. Rettidighet forteller oss om informasjonen som er tilgjengelig når en regnskapsbruker faktisk trenger den til beslutningsformål (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 147). Jo eldre informasjonen er, jo lavere beslutningsnytte har den.

Forståelighet innebærer at informasjon må være forståelig slik at den kan være beslutningsnyttig. Informasjon som er lett å forstå har høyere beslutningsnytte enn informasjon som er å vanskelig å tyde (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 148). Det forutsettes at regnskapsbrukeren har god kunnskap ved vurdering om informasjonen er forståelig eller ikke. Det vil si at det forventes at regnskapsbrukeren har rimelig kjennskap til økonomi og regnskap, og han er villig til å bruke tid på å studere informasjonen. Informasjonen er mer forståelig når den blir

presentert klart og konsist, men det finnes noen forhold som er så komplekse at det ikke er mulig å presentere på en enkel måte.

2.5.3 Hva påvirker regnskapskvalitet?

Dersom regnskapet ikke gir beslutningsnyttig informasjon, vil det si at regnskapet har lav kvalitet. Om regnskapskvalitet er lav eller høy, påvirkes av hvor høy regnskapsmessig støy fremkommer (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 389). Tilfredsstillende regnskapskvalitet er nødvendig for at regnskapet skal være beslutningsnyttig. Det er nyttig at regnskapsbrukere kan skille mellom regnskap av høy eller lav regnskapskvalitet, det vil si regnskap med mye eller lite regnskapsmessig støy. Regnskapsstøy er det som påvirker regnskapskvalitet. Slik støy oppstår når regnskapsmessig resultat og regnskapsmessig verdier avviker fra økonomisk resultat og økonomisk verdier. Er det store avvik, vil det være høy grad av regnskapsstøy. Dette medfører at regnskapskvaliteten er lav. Hvordan regnskapsmessig støy kan oppstå kan deles inn i tre forskjellige kategorier:

1. Støy fra regnskapsreglenes utforming
2. Bevisste feil, regnskapsmanipulering
3. Ubevisste feil

Støy fra regnskapsreglenes utforming forekommer når regnskapet blir utarbeidet slik at det ikke reflekterer det økonomiske resultatet og de økonomiske verdiene. Grunnen til dette er fordi regnskapsreglene er formet av forskjellige kompromisser. Årsaken er at det er ulike vektlegging når det kommer til de grunnleggende kvalitetskravene relevans og troverdighet. Det er vanskelig å tilfredsstille begge kvalitetskravene i en og samme regnskapsmessig løsning. Regnskapslovens regler er for eksempel bygget på historisk modell og regnes som mer troverdighet, men gjerne mindre relevant når det kommer til verdsetting. I regelverket til IFRS settes det fokus på de virkelige verdiene til eiendeler og gjeld, noe som gir mer relevant informasjon. Informasjonen er derimot mindre troverdighet siden virkelig verdi ofte er estimert.

Vi har for eksempel den spesielle regelen i regnskapsloven som åpner opp for at selskaper kan kostnadsføre alle FoU-utgifter selv om kravene for balanseføring er oppfylt (Baksaas og Stenheim, 2015, s. 289). Det vil si at utgiftene blir kostnadsført selv om de potensielt

representerer fremtidige økonomiske fordeler. De regnskapsmessige resultatene og verdiene kan derfor avvikes fra de økonomiske resultatene og økonomiske verdiene, og regnskapet vil dermed ikke reflektere selskapets reelle verdier. Dette er et eksempel på regnskapstøy.

Ubevisste feil kan føre til at regnskapskvaliteten blir redusert. Ubevisste feil kan være at regnskapsprodusenten som utarbeider regnskapet mangler kompetanse, rutiner eller systemer for regnskapsrapportering (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 391). Risikoen for ubevisste feil vil være større for eksempel hvis den utarbeidde av regnskapet har lav kompetanse, dårlige rutiner eller systemer for regnskapsrapportering, som nevnt ovenfor. Risikoen for ubevisste feil vil ofte henge sammen med selskapets størrelse. For eksempel i små selskaper vil løpende drift ha større prioritet og oppmerksomhet i forhold til større selskaper. Store selskaper benytter ofte eksterne revisorer som har et særlig ansvar til å forebygge/avdekke feil. Slike selskaper har også gode kontrollsystemer internt. Forårsaket av dette, vil risikoen for ubevisste feil henge sammen med størrelsen på selskapet.

Bevisste feil oppstår når regnskapsprodusenten er bevisst på at regnskapet er blitt manipulert for sin egen fordel (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 391). Gruppen vil videre definere resultatstyring, insentiver for resultatstyring og ulike årsaker til at bevisste feil blir utført.

2.6 Resultatstyring

2.6.1 Resultatstyring

Prinsipielt kan alle sider av et årsregnskap manipuleres. I de fleste tilfellene vil motivet være den effekten den fører til på resultatet og balansen. Forårsaket av dette blir regnskapsmanipulering likestilt med resultatstyring og det engelske begrepet «earnings management», men det er viktig å understreke at regnskapsmanipulering ikke kun omfatter resultatstyring. Endringer i resultatet påvirker også balansen som nevnt ovenfor, men det primære motivet er effekten manipuleringen fører til på det regnskapsmessige resultatet og eventuelle fremtidige årsresultater (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 392).

Regnskapsmanipulering forstås gjerne som en negativ rapporteringsstrategi og gir assosiasjoner til regnskapssvindler og økonomisk kriminalitet, men regnskapsstrategier kan også ha positive undertoner. Rapporteringsfriheten kan villedde interessentgrupper ved at en

utarbeider et regnskap som ikke viser til det reelle økonomiske situasjonen. Ledere vil som ofte utføre regnskapsmanipulering for å oppnå fordeler en ellers ikke ville hatt. Friheten en har ved rapportering kan også bidra til mer og bedre informasjon. Rapporteringsvalg kan altså ha både negative og positive effekter på rapporteringen (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 394).

Det er gjennomført flere studier og oppgaver om resultatstyring og det finnes flere forskjellige definisjoner på hva resultatstyring faktisk er. En av definisjonene som er hyppigst brukt, er definisjonen til Healy og Wahlen (1999, s. 6):

“Earnings management occurs when managers use judgment in financial reporting and in structuring transactions to alter financial reports to either mislead some stakeholders about the underlying economic performance of the company or to influence contractual outcomes that depend on reported accounting numbers.”

Ledelsen i selskaper foretar flere vurderinger knyttet til de ulike regnskapspostene ved avleggelse av regnskapet. Flere av vurderingene er bygget på skjønn, og kan være krevende å estimere riktig. Ledelsen har vanligvis fleksibilitet ved regnskapsrapporteringen, og det kan benyttes til å informere eller desinformere. Ved å se på definisjonen ovenfor, ser vi at resultatstyring kan oppstå ved regnskapsmessig behandling vedørende egne utgifter knyttet til forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette er fordi ledelsen kan bruke den fleksible vurderingsregelen i regnskapsloven § 5-6, herunder valgfriheten mellom kostnadsføring og balanseføring på en slik måte at de kan påvirke utfallet på kontrakter knyttet til regnskapstall for å oppnå økonomisk vinning.

2.6.2 Insentiver for resultatstyring

En teori som forklarer hva som kan skje mellom to parter ved en transaksjon, når en eller begge partene har motstridende mål, er agent-prinsippal teorien. Teorien forteller oss at alle individer handler ut fra egen interesse. Det er for eksempel forskjeller på hva en eier og en leder ønsker i samme selskap. En eier har ofte mer langsiktige mål i forhold til lederen. Eiere i et selskap har ofte vanskeligheter med å overvåke hva lederen gjør. Slike situasjoner fører til at det foreligger asymmetrisk informasjon mellom eiere og ledere. Dette kan føre til at ledere ofte kan utføre handlinger ut fra sine egne interesser uten å bli oppdaget.

Det finnes flere studier som viser ledelsens insentiver for å handle ut fra egeninteresse. Healy og Wahlen (1999, s. 9) har beskrevet hvilke insentiver ledelsen har ved resultatstyring.

Undersøkelsen fremmer tre hovedkategorier:

1. Markedets forventning (påvirke aksjekurs)
2. Kontrakter avhengig av regnskapsstørrelser (bonus, lånevilkår, sammenslåinger)
3. Offentlige reguleringer

Markedets forventning

Det blir stadig sterkere fokus på markedsbaserte insentiver og aksjebaserte insentiver i de siste årene, og disse insentivene oppstår av flere grunner. En av grunnene kan være om aksjebasert avlønning, noe som påvirker ledelsens bonusutbetaling. Vekst i aksjekurs eller aksje-avkastning i børsnoterte selskaper, vil direkte si om hvor stor evner ledelsen har til å forvalte kapitalen i selskapet. Dette gjør at ledelsen har sterke insentiver for å øke aksjeverdien eller aksjeavkastningen (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 404). Hensikten bak aksjebaserte avlønning-ingskontrakter er ofte de samme som for bonuskontrakter, å minimere agentkostnadene. Dette gjøres ved å sørge for at ledelsen handler i eiernes interesse. Det er altså mulig å påvirke et selskaps aksjekurs ved hjelp av resultatstyring.

Markedsbaserte- og aksjebaserte insentiver er gjeldende for bedrifter som er børsnoterte. Vår oppgave har fokuset på ikke-børsnoterte selskaper, og derfor blir ikke dette temaet fokusert på i vår besvarelse.

Kontrakter avhengig av regnskapsstørrelser

Det oppstår insentiver gjeldende regnskapsbaserte kontrakter på grunn av regnskapsmessige størrelser. Regnskapsmessige resultat kan ofte påvirke utfallet av kontraktene. Tiltak og beslutninger kan påvirkes av regnskapsrapporteringen, og videre føre til at rapporteringen får økonomiske konsekvenser. Kontraktene skal ikke være "perfekte" og markedet skal ikke være effisient, for at muligheten til at kontraktene skal kunne resultere med opportunistisk manipuleringer. Tilfeller der en kontrakt er perfekt, blir kostnadene gjeldende kontrakten eliminert. Effisiente kontrakter er kontrakter som ikke nødvendigvis eliminerer kontrakt-kostnadene, men minimerer dem. Forårsaket av dette, har de mest optimale kontraktene

hensyn til å minimere opportuniste. Ineffisiente kontrakter er derimot kontrakter som kan resultere med å øke opportuniste og kontraktkostnader (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 400)

Tidligere forskninger viser at det kan oppstå insentiver til regnskapsmanipulasjon ved ulike kontraktinngåelser basert på regnskapsstørrelser. Bonusavtaler, lånebetingelser, fusjoner, oppkjøp, kundekontakter, leverandørbetingelser og lignende blir nevnt av Burgstahler og Dichev (1997) og Healy og Wahlen (1999) ulike typer insentivskapende kontrakter.

Healy (1985) viser i sin studie at bonusavtaler fører til et sterkt behov for regnskapsmanipulasjon, slik at regnskapet viser et ønsket resultat. Dette skjer for eksempel ved å endre avsetninger, utjevne resultater (smoothing), eller bygge opp reserver til senere år. I regnskapsår der bonus ikke er oppnådd, er det ofte ønskelig å bygge opp reserver til neste regnskapsperiode ved å forverre resultatene ytterligere (big bath).

Bankene har ofte flere betingelser for å ha en sikkerhet ved utstedelse av kreditt. Betingelsene utstedt av banker er ofte knyttet til lønnsomhet og soliditet. Flere studier, blant annet DeFond og Jiambalvo (1994) viser at selskaper som nærmer seg kravene i lånebetingelsene ofte manipulerer resultatet for å unngå problemer med bankene Sweeney (1994) kom også frem til samme konklusjon i sin studie. Konklusjonene i studiene er at resultatstyring forekommer når lånebetingelsene ikke er tilfredsstillt.

Gjeldende oppkjøpssituasjoner utfører selskaper manipuleringer med aksjekurser og benytter aksjene som vederlag ved kjøp av andre selskaper ifølge Bergstresser, Desai og Rauh (2006) Bergstresser og Philippon (2006, s. 529) kommer også frem til at dagligledere med bonus knyttet til aksjekurs ofte har høyere sannsynlighet til å utføre manipulasjoner i regnskapet.

Selv om omfanget av regnskapsbaserte kontrakter kan være stor, knyttes insentivene gjerne til to sett med kontrakter: resultatbaserte bonuskontrakter og lånekontrakter med regnskapsbaserte låneklausuler (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 401). Disse har gitt opphav til to av våre hypoteser som predikerer det regnskapsmessige rapporteringsvalget, som vi kommer tilbake til senere.

Offentlig regulering

Offentlige reguleringer kan også være en årsak til at regnskapsmanipulasjoner blir gjennomført. Regnskapet påvirker størrelsen på for eksempel skatt, avgifter, subsidier og oppmerksomhet. Kapitaldekningskrav er krav til bankene fastsatt av myndigheter. Slike krav kan føre til regnskapsmanipulasjon for å vise til et sterkere egenkapital slik at tilsynskravene blir oppfylte.

Ved fare for en eventuell undersøkelse av konkurransetilsynet viser flere studier at selskaper ofte prøver å fremvise seg selv som mindre lønnsomme enn hvordan de er i realiteten. Det samme tilfellet gjelder ved tilfeller der selskaper kan få subsidier av myndigheter (Healy & Wahlen, 1999, s. 25).

2.6.3 Insentiver for norske selskaper

Vi har nå gått gjennom noen av årsakene ledere og eiere i selskaper kan ha for å drive med regnskapsmanipulasjon. Ut fra dette tenker gruppen at det trolig ligger insentiver med tanke på bonusavtaler, lånebetingelser og resultatutjevning som spesielt kan være aktuelle for norske ikke-børsnoterte selskaper. Vi tenker at ledelsen i en bedrift kan bli fristet til å manipulere regnskapet for på den måten å øke bonusutbetalingen. Norske bedrifters gjeldsvekst har økt og var på den høyeste på seks år i august 2018 (Nilsen, 2018). Med dette tenker gruppen at det foreligger insentiver for resultatmanipulering for å tilfredsstille lånebetingelsene bankene setter. Gruppen tenker også at resultatutjevning er en benyttet metode blant norske selskaper. Insentiver for å påvirke aksjekurs gjennom regnskapsmanipulasjon er ikke aktuell i forhold til vår studie, da vi kun ser på norske private selskaper. Gruppen fokuserer heller ikke på offentlige reguleringer siden temaet kan være for omfattende til å diskutere om i vår studie. Vi ser altså at det eksisterer insentiver til resultatstyring i norske selskaper, og det er naturlig å tro at insentivene har en påvirkning på regnskapet i selskapene. Vi vil i fortsettelsen se nærmere på resultatbaserte bonuskontrakter, resultatutjevning og lånekontrakter med regnskapsbasert låneklausuler.

Resultatbaserte bonuskontrakter

Baksaas og Stenheim (2015, s. 402) uttrykker at resultatbaserte bonuskontrakter kan ha forskjellige former og innhold, men den enkleste formen for bonuskontrakter er den såkalte

bonushypotesen. Den er bygget på forutsetningen om en lineær sammenheng mellom regnskapsmessig resultat og utbetalt bonus. Hvis bonuskontrakten ses på isolert sett, kan dette gi insentiver til økt regnskapsmessig resultat, og på denne måten få økt bonusutbetaling.

Baksaas og Stenheim (2015) sier også at bonuskontrakter kan inneholde en nedre og en øvre terskelverdi for bonusutbetaling. Nedre terskelverdi angir innslagspunktet for bonusutbetaling, som kan være fjorårets resultat, gjennomsnitt resultat fra de siste årene eller et resultat fra sammenlignbare foretak i samme bransje. Hensikten med denne formen av bonuskontrakt er at bonusen ikke vil utbetales før regnskapsmessig resultat opptil nedre terskelverdi er opp-nådd. Et regnskapsmessig resultat over den øvre terskelverdien vil derimot ikke gi høyere bonusutbetaling. Basert på denne type bonusstrukturen oppstår det sterke insentiver for å nå et resultat som befinner seg mellom disse to terskelverdiene, altså et resultat som er lavere enn øvre terskelverdi, men samtidig høyere enn nedre terskelverdi.

Konsekvensen av overnevnte situasjon er at dette resulterer i to rapporteringsmønstre, «big-bath accounting» og «income-smoothing». Den førstnevnte går ut på at hvis det regnskapsmessige resultatet ligger langt under den nedre terskelverdien, vil dette gi insentiver for å minimere resultatet ytterligere for å øke sannsynligheten for å oppnå resultat over den nedre terskelverdien til neste år. Det andre rapporteringsmønsteret «income-smoothing» forekommer dersom regnskapsmessig resultat faller over nedre terskelverdi. Det vil da skape insentiver for å øke resultatet opp mot øvre terskelverdi som mulig. Ved ytterligere økning utover den øvre terskelverdien vil det ikke føre til høyere utbetalinger, det vil dermed ikke være noe hensikt å øke resultatet utover den øvre terskelverdien (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 403).

Healy (1985), Holthausen, Larcker og Sloan (1995) har i sine studier kommet frem til at regnskapsmanipulasjon blir utført for å oppnå bonus. I undersøkelsen utført av Healy vises det at bonusordninger fører til at ledere velger regnskapsmetoder og periodiseringer for å oppnå maksimal verdi på egen bonus. Healy (1985) kommer blant annet frem til at ledere er mer åpne til å velge resultatreduserende periodiseringer når resultatet ligger over øvre eller nedre bonusgrense, og at de ellers vil velge resultatøkende periodiseringer. Det finnes også forskninger som viser til at det ikke finnes bevis for resultatreduserende manipulasjon når ledere er på den nedre grensen i en bonusavtale (Holthausen et al., 1995). Dette skyldes ifølge forskningen at ledere i et foretak med svake resultater kan være i faren for å bli erstattet, og vil ikke redusere resultatet i frykt for å miste et eventuelt oppdrag.

I Norge har prestasjonsbasert lønn historisk sett økt (Haraldseid, 2018). Siden vi kjenner til bedriftenes informasjon om verdiene på øvre og nedre terskel ved fastsettelse av bonusutbetalinger, vil gruppen dermed teste den enkleste formen for bonuskontrakter. Under forutsetning om den enkleste formen for bonuskontrakter har gruppen kommet frem til en hypotese om at ledelsen ønsker å manipulere lønnsomheten for å oppnå bonuskravene, det vil si at vi gruppen tenker at det finnes en sammenheng mellom total kapitalrentabiliteten og balanseføring av forsknings- og utviklingsutgifter.

Resultatutjevning «income smoothing»

Resultatutjevning er et begrep som brukes for å forklare at resultater blir glattet ut over tid. Dette skjer ved at man i gode eller dårlige tider gjør store eller små skjønsmessige periodiseringer som i perioder senere blir reversert når den økonomiske situasjonen ikke lenger er like sterk eller svak (DeFond og Park, 1997). Resultatutjevning kan gjøres i begge retninger, altså både når den økonomiske situasjonen er bra eller dårlig. Dette gjøres da ved at det blir utført små eller store skjønsmessige periodiseringer ut ifra den økonomiske situasjonen.

DeFond og Park (1997) kom i sin undersøkelse frem til at skjønsmessige periodiseringer blir oftere utført når et selskap sannsynligvis kommer til å få et svakere resultat i fremtiden, og motsatt. Elgers og Pfeiffer (2003) konkluderte også med tilsvarende resultater i sin undersøkelse. Gassen, Fulbier og Sellhorn (2006) viser i sin undersøkelse at resultatutjevning blir benyttet for blant annet å sende positive signaler til eksterne parter, for eksempel kredittinstitusjoner. Ashari, Koh, Tan og Wong (1994) viser i sin undersøkelse at bedrifter med lav lønnsomhet benytter resultatutjevning i større grad enn bedrifter med høy lønnsomhet. Ut ifra undersøkelsene nevnt ovenfor ser vi at de mener at bedrifter med lav lønnsomhet kan få større konsekvenser ved variasjoner i resultatet, enn bedrifter med høy lønnsomhet. Forårsaket av dette, er resultatutjevning mer vanlig for foretak som har lav lønnsomhet. Archibald (1967) kom i sin undersøkelse frem til at bedrifter som presterer dårlig har en tendens til å glatte ut resultatet i større grad enn andre bedrifter. White (1970) konkluderte med tilsvarende resultater for bedrifter med nedgang i lønnsomheten.

Baber, Fairfield og Haggard (1991) og Burgstahler og Dichev (1997) har i sine undersøkelser konkludert med at selskapers ledelse har incentiver til å la regnskapsmessige valg vedrørende regnskapsføring av forsknings- og utviklingsutgifter bli påvirket av incentiver for å unngå underskudd i resultatet. Et selskap som har svakt eller negativt resultat kan ha som motiv å balanseføre FoU-utgifter for å forbedre den daværende økonomiske situasjonen. Baber et al. (1991), Dechow og Sloan (1991) hevder i sine undersøkelser at selskaper kutter FoU-utgifter i forhold til tidligere år slik at selskapene kan oppnå ønsket resultatmål. I en undersøkelse utført av Reksten og Kristiansen (2011) fant de ut at norske selskaper har en tendens til å manipulere regnskapsmessige resultatet for å unngå små tap.

Gruppen antar at overnevnte undersøkelser også gjelder for norske selskaper og at selskaper i Norge velger å balanseføre FoU-utgiftene med hensikt om å unngå eller redusere underskuddet. Dette forklarer gruppen mer i neste avsnitt, under hypotese to.

Lånekontrakter med regnskapsbaserte låneklausuler

Forhold vedrørende lånekontrakter kan gi incentiver til resultatstyring. Selskaper som har lånebehov kan for eksempel ønske å manipulere regnskapet for å skaffe lån til lavest mulig kostnader. Agenter for långiverne blir betraktet som ledelsen og eiere. Lånekontrakter og låneklausuler har som hensikt å sikre långiverne tilbakebetaling av renter og avdrag på et lån. Låneklausulene finnes i ulike former og inneholder blant annet klausuler om salg/realisasjon/utskifting av eiendeler, opptak av ytterligere lån, utbetaling av utbytte, samt krav til størrelser på regnskapsmessige nøkkeltall. Soliditet, egenkapitalandel, gjeldsandel og gjeldsgrad er typiske nøkkeltall som blir benyttet. I praksis blir det benyttet bredere sett av nøkkeltall for en virksomhets lønnsomhet, likviditet og soliditet, og dersom kravene ikke tilfredsstilles, anses en låneklausul som brutt.

Et eventuelt brudd på en eller flere av låneklausuler fører til reaksjoner fra långivere, uavhengig om de er regnskapsbaserte eller ikke. En form for reaksjon kan for eksempel være reforhandling av avtalen, økt rente eller strengere krav, kontroll eller oppfølging. Ved alvorlige tilfeller kan låneavtalen bli oppsagt, eller långiveren kan kreve øyeblikkelig innbetaling. Slike reaksjoner og uheldig eksponering av ledelsen/selskapet fører til kostnader ved brudd på låneklausuler, og som følge av dette, oppstår det incentiver for å unngå slike brudd og konsekvenser. Det vil altså oppstå incentiver for å øke det regnskapsmessige

resultatet slik at selskapene viser tilstrekkelig lønnsomhet og soliditet. På samme måte som for bonusavtaler, vil nøkkeltallene være gjenstand for manipuleringer når det dannes grunnlag for klausuler i låneavtaler (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 404). Eiendeler med usikre økonomiske verdier eller som eventuelt ikke kan selges separat, vil for eksempel bli ekskludert fra nøkkeltall som egenkapitalandel, gjeldsandel og gjeldsgrad. Årsaken er hovedsakelig at långivere legger til grunn likviditetsperspektivet, altså at slike eiendeler vanligvis får en verdi tilsvarende null (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 404).

I en undersøkelse utført av Perez og Hemmen (2010, s. 138-159) antar dem at betingelsene i en lånekontrakt kan gi insentiver til å manipulere regnskapet for å være innenfor de ulike kravene som er gitt i. De konkluderer også med at økt gjeldsgrad fører til mer resultatstyring. Othman og Zeghal (2006, s. 406-435) har også kommet frem til at gjeld kan føre til større insentiver til regnskapsmanipulasjon. En årsak til dette er fordi man ønsker å forbedre resultatet i regnskapet slik at man unngår høyere lånekostnader som banken krever ved usikkerhet rundt likviditet og soliditet. Sweeney (1994) undersøkte hvordan regnskapsmanipulering påvirkes når selskaper nærmer seg betingelsene i låneavtaler, og konkluderte med at når et selskap nærmer seg kravene i avtalen, øker graden av resultatstyring.

I en forskning av Becker, Defond, Jiambalvo & Subramanyan (1998, s. 24) kom dem frem til at økt gjeldsgrad fører til mindre grad av resultatstyring. Ofte fører høy gjeldsgrad til at kreditorer har et stort behov til å ha kontroll over foretakets økonomiske stilling. Høy grad av kontroll fører til færre muligheter til å utføre resultatstyring. En annen undersøkelse utført av Chung, Firth & Kim (2005) viser oss at økt gjeldsgrad fører til mindre bruk av skjønsmessige periodiseringer for å forbedre resultatet. Grøndalen (2012) har også undersøkt om høy gjeld gir høyere sannsynligheten for å velge balanseføring. Undersøkelsen viste ikke noe signifikante forskjeller og konklusjonen ble dermed at gjeldsgrad ikke påvirker bedriftenes vilje til å balanseføre sine forskning- og forskningsutgifter. Resultatet kan sies å være gjeldende, da undersøkelsen tar for seg et stort intervall av norske foretak og baseres på 11 922 observasjoner (Grøndalen, 2012, s. 69).

Lave renter har ført til en kraftig økning i gjeld blant de norske selskaper i de siste årene (Nilsen, 2018). På bakgrunn av dette har gruppen en hypotese om at det eksisterer insentiver til resultatstyring blant norske foretak som ønsker å tilfredsstille lånekravene bankene setter.

For å vise til et bedre resultat enn det reelle, tenker gruppen at det finnes signifikante funn mellom gjeldsgrad og balanseføring av forsknings- og utviklingsutgifter.

2.7 Utforming av hypoteser

På bakgrunn av overnevnte teorier om insentiver for resultatstyring og tidligere forskninger, har vi utformet følgende hypoteser nedenfor for å besvare oppgavens problemstilling:

2.7.1 Hypotese 1 – Bonusavlønning og balanseført FoU

Mange bonuskontrakter er ofte knyttet til bedrifters lønnsomhet slik at årets bonus fastsettes med utgangspunkt i et nøkkeltall basert på regnskapsmessig resultat (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 402). Under forutsetningen om at bonusutbetalingene er tilknyttet til bedriftenes lønnsomhet, er det derfor grunn til å tro at ledelsen i selskaper vil ha insentiver til å øke lønnsomheten for å oppnå høyere bonusutbetalinger.

Basert på ovennevnte forhold formuleres følgende hypotese:

H1: Det er en negativ sammenheng mellom totalkapitalrentabilitet og balanseført FoU-utgifter.

2.7.2 Hypotese 2 – Underskudd og balanseført FoU

Ut fra teorien om resultatutjevning, «income smoothing» er det grunn til å tro at selskaper benytter valgmuligheten for behandling av sine forsknings- og utviklingsutgifter for å oppnå ønsket resultat. Direkte kosnadsføring av FoU-utgifter fører til reduksjon av resultat og balanseføring med senere avskrivning vil derimot ikke påvirke resultatet. Det kan derfor tenkes at ledelsen velger å balanseføre for å oppnå høyere driftsresultat, eventuelt unngå eller redusere et underskudd. Under forutsetning om at selskaper kan ha ønske om å unngå underskudd som resultatmål ved «income smoothing», formulerer gruppen hypotese to som følgende:

H2: Det er negativ sammenheng mellom underskudd og balanseført FoU-utgifter.

2.7.3 Hypotese 3 – Lånebetingelse og balanseført FoU

Ut ifra teoriene ovenfor tenker gruppen at forholdet i lånekontrakter også kan gi insentiver til resultatstyring. Det er rimelig å anta at bedrifter med lånebehov ønsker å oppnå gode låneavtaler med lavest mulige kostnader. Samtidig vil også selskaper som er i ferd med å bryte betingelsene i en lånekontrakt ha insentiver til å manipulere regnskapet for å unngå brudd eller reforhandling ved en avtaleinngåelse. Dersom lånebetingelsene er knyttet til gjeldsgraden og egenkapitalen, kan bedrifter velge å balanseføre for å øke verdien av eiendelene sine. Som nevnt under teorien er betingelser i en lånekontrakt en viktig faktor for å utføre resultatstyring av regnskapet for å komme innenfor kravene som er gitt. Det forventes derfor at bedriftene har et ønske om å balanseføre så mye som mulig av sine FoU-utgifter når gjeldsgraden er høy.

Vår siste hypotese blir som følgende:

H3: Det er en positiv sammenheng mellom gjeldsgrad og balanseført FoU-utgifter.

2.8 Regnskaps- og nøkkeltallanalyse

Regnskapsanalyse er analysen av årsregnskap. Generelt handler det om å vurdere bedriftenes økonomiske tilstand basert på deres regnskapsinformasjon. Det er hovedsakelig to grunner til at årsregnskapet tas i bruk: prestasjonsmåling og verdsetting. Prestasjonsmåling går ut på å analysere hvordan selskapets utvikling har vært, og verdsetting handler om å estimere selskapets reelle egenkapital. Ved analysering av hvordan selskapets utvikling har vært kan man for eksempel finne ut om selskapsledelsen har gjort en god jobb, og ved verdsetting kan man finne ut om kapital i selskapet blir effektivt utnyttet (Langli, 2016, s. 660). I henhold til våre hypoteser ovenfor skal vi blant annet teste om valg av regnskapsprinsipp i sammenheng med lønnsomhet og gjeld. Ut fra hypotesene har vi valgt å basere undersøkelsen på nøkkeltall, siden det er disse som forteller oss om bedriftenes utvikling og finansielle stilling.

Nøkkeltall er en økonomisk indikator som gir overblikk på selskapets økonomiske stilling.

Ved beregning av nøkkeltall blir tallene hentet ifra resultatregnskap eller balansen. Det er forskjellige nøkkeltall som varierer avhengig av hva regnskapsbrukerne vil finne ut om selskapet (Visma, u, å). Ifølge Langli kan nøkkeltall fordeles inn i fire hovedkategorier:

- Lønnsomhet
- Likviditet
- Soliditet
- Finansiering (Langli, 2016, s. 683).

Videre vil vi fokusere på utvalgte nøkkeltall som blir benyttet i vår studie.

Lønnsomhet

Lønnsomhet sier noe om selskapets evne til å tjene penger på gitt de ressursene de rår over (Langli, 2016, s. 685). Det vil si hvor stor avkastning eiere får igjen på det de har i selskapet i form av kapital, arbeid og kunnskap. Det finnes flere nøkkeltall for å måle selskapets lønnsomhet. I vår oppgave er det blitt benyttet totalkapitalrentabilitet og driftsmargin.

Totalkapitalrentabilitet er nøkkeltall som blir brukt til rentabilitetsanalyse. Nøkkeltallet viser forholdet mellom totalkapital og den gjennomsnittlige totalkapitalen, som forteller om hvor stor avkastning av den totale kapitalen som er bundet i bedriften (Langli, 2016, s. 689).

Forholdstall blir beregnet på følgende måte:

$$\text{Totalkapitalrentabilitet} = \frac{(\text{ordinært resultat før skattekostnad} + \text{rentekostnader}) \times 100}{\text{Gjennomsnittlig totalkapital}}$$

Driftsmargin er forholdstall mellom driftsresultat og driftsinntekt som viser hvor mye bedriften får igjen for hver omsatt krone før skatt og rente. Dette sier om hvor prissensitiv et selskap er. Dersom driftsmarginen er høy vil det si at bedriften tjener mye per omsatt krone (Visma, u, å). For eksempel dersom selskapet har driftsmargin på 7 %, vil det si at for hver krone opptjent i omsetning er det 7 øre i fortjeneste.

Driftsmargin blir beregnet på følgende måte:

$$\text{Driftsmargin} = \frac{\text{Driftsresultat} \times 100}{\text{Driftsinntekt}}$$

Likviditet

I likviditetsanalysen innebærer det å evaluere bedriftens evne til å betale sine forpliktelser kortsiktig. En likviditetsanalyse forteller oss altså om bedriftens betalingsevne, og for å vise dette, benyttes nøkkeltallet likviditetsgrad. Likviditetsgrad viser forhold mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld og forteller hvor mye selskapet får innbetalt eller utbetalt i kommende periode. Dersom likviditetsgraden er høyere enn 1 betyr det at selskapet forventer høyere kontantstrømmer inn enn ut. Ifølge Langli er ikke normtallene lenger relevant som sier om hva som er normalt nivå på likviditetsgrad 1 (Langli, 2016, s. 714). For å finne ut om hva som er normalt nivå er det lurt å sammenligne med andre bedrifter i samme bransje. Det er normalt dersom likviditetsgrad 1 ligger rundt bransjegjennomsnittet.

Likviditetsgrad 1 beregnes på følgende måte:

$$\text{Likviditet} = \frac{\text{Omløpsmidler}}{\text{Kortsiktig gjeld}}$$

Kapitalstruktur - soliditet og finansiering

Ved soliditetsanalyse er det mer fokus på bedriftens evne til å betale forpliktelsene sine langsiktig og evnen til å tåle tap over tid. Finansieringsanalyse går ut på hvordan bedriften har finansiert eiendelene sine og har mer fokus på hvordan kortsiktig kapital blir brukt til å finansiere langsiktige eiendeler. Ifølge Langli har disse to analysene en nær sammenheng og dermed blir disse slått sammen og kalles for analyser av kapitalstruktur (Langli, 2016, s. 706). Det er vanlig å bruke forholdstallene gjeldsgrad og gjeldsandel som et mål for soliditet.

Gjeldsgrad er et forholdstall som viser forholdet mellom gjeld og egenkapital. Forholdstallet forteller oss hvor mange kroner som er i gjeld av per krone fra egenkapitalen. Jo mindre

gjeldsgraden er, jo bedre er bedriftens soliditet (Langli, 2016, s. 709). Gjeldsgrad beregnes som følgende:

$$Gjeldsgrad = \frac{Gjeld}{Egenkapital}$$

Gjeldsandelen er et forholdstall som viser hvor stor andel av totalkapitalen som er finansiert med gjeld (Langli, 2016, s.709), og forholdstallet blir utregnet som følgende:

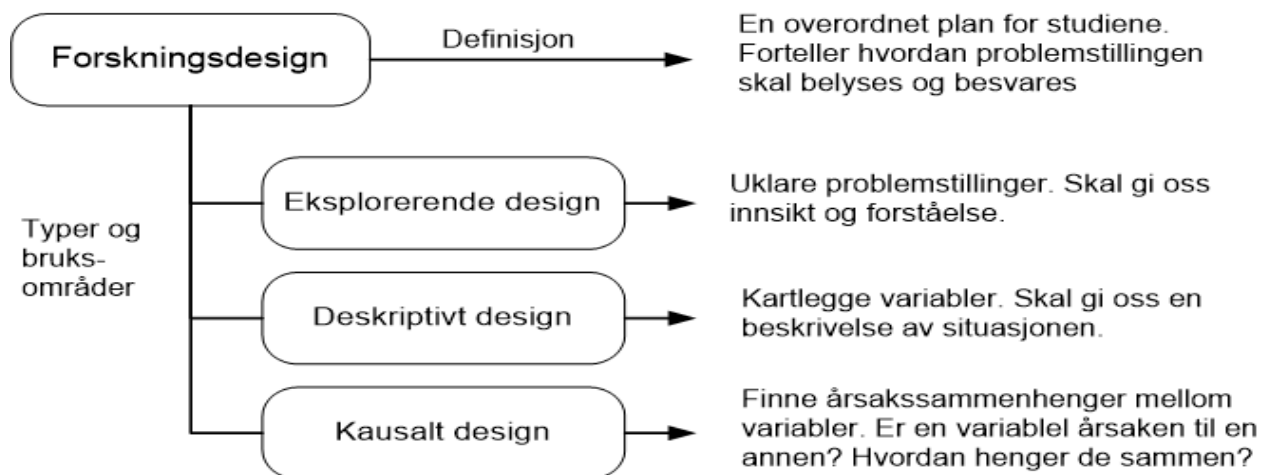
$$Gjeldsandel = \frac{Gjeld \times 100}{Totalkapital}$$

3 Metode

I dette kapitlet beskrives studiens metodiske tilnærming. Kapitlet gjennomgår valg av forskningsdesign, metodevalg, utvalg av foretak og hvordan datainnsamlingen foregikk. Avslutningsvis vil vi kommentere oppgavens pålitelighet og validitet i lys av de metodiske valgene som er tatt.

3.1 Forskningsdesign

Etter at vi har kommet frem til en god og presis problemstilling, er vår neste steg å velge en forskningsdesign som passer best til den spesifikke problemstillingen vår. Forskningsdesign er en plan for studiene som forteller hvordan problemstillingen skal belyses og besvares. Med andre ord kan forskningsdesign beskrives som *''kartet som viser veien til målet''* (Sander, 2017). Det finnes ulike forskningsdesign til ulike problemstillinger. Ulike design vil ha ulike svakheter og styrker. Før vi velger hvilken type design vi vil bruke, er det derfor viktig å stille seg spørsmålet: er denne metoden vi velger, best egnet til å besvare den problemstillingen vi ønsker å undersøke? For å svare på dette, er det nødvendig å se nærmere på problemstillingen vår.

Figur 5: Kart over forskningsdesign (Sander, 2017).

Figuren ovenfor (figur 5) viser tre forskjellige grunnleggende typer forskningsdesign som en kan velge mellom: eksplorerende-, deskriptiv- og kausalt design.

Vi har en problemstilling hvor vi ønsker å undersøke om det er sammenheng mellom bedriftenes valgt av regnskapsprinsipp og resultatstyring. Ut fra vår problemstilling finner vi ut at «kausalt design» er best egnet til å belyse denne undersøkelsen. I likhet med vår problemstilling, har kausalt design som formål å finne en statistisk årsakssammenheng mellom to variabler. I denne undersøkelsen har vi variablene, regnskapsprinsipp (balanseføring/kostnadsføring) og resultatstyring (nøkkeltall). Denne kausale problemstilling-en kan gjerne formuleres på følgende måte: hva er effekten av en økning i X-verdi (nøkkeltall) med en enhet på sannsynligheten for Y (balanseføring). Kausalt design blir derfor egnet til å løse denne problemstillingen ettersom vi ønsker å finne ut om motiver for resultatstyring kan påvirke prinsippvalget bedriftene velger når det gjelder egne forsknings- og utviklingsutgifter. Videre er det en ekstensiv undersøkelse vi ønsker å benytte. Dette innebærer at vi undersøker et stort antall bedrifter. Hensikten med dette er å øke sannsynligheten for å generalisere funnene fra utvalget til populasjonen. Valget av undersøkelsesdesignen legger videre føring til metodevalg.

3.2 Metodevalg

I litteraturen skiller man mellom samfunnsvitenskaps- og naturvitenskapsmetode. Mens naturvitenskapene forholder seg til fenomener uten språk og evner til å forstå seg selv, forholder samfunnsvitenskapsmetode seg til menneskelige fenomener i samfunnet. Det er den sistnevnte metoden denne oppgaven omhandler. Samfunnsvitenskapene har som hensikt med å bidra til hvordan virkeligheten rundt oss ser ut som, og dermed brukes det metodiske valget ved denne oppfatningen. Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan vi skal få informasjon om den sosiale virkeligheten, og ikke minst hvordan denne informasjonen skal analyseres, og hva den informasjonen forteller oss om de samfunnsmessige forholdene. Generelt kan vi si at metoden dreier seg om hvordan en skal gå frem for å innsamle, analysere og deretter tolke dataen, og dette er en sentral del av empirisk forskning (Johannessen, Christoffer & Tufte, 2011 s. 33).

Johannessen et al. (2011) peker på to forskjellige forskningsmetoder innen samfunnsvitenskapelige metodelæren, kvantitative og kvalitative. Ulikheten mellom disse metodene er hvordan dataen innsamles og analyseres. I den kvantitative tilnærmingen ønskes det å kartlegge antall observasjoner av et stort datasett bestående av tall. Den kvalitative

tilnærmingen undersøker et mindre antall observasjoner der man går i dybden på den spesielle vurderingen som man ønsker å studere.

Formålet med denne undersøkelsen er å finne ut hvilket regnskapsprinsipp bedrifter velger ved regnskapsmessig behandling av egne FoU-utgifter, og om valget har sammenhenger med resultatstyring. For å besvare denne problemstillingen ønsker vi å utføre regresjonsanalyse basert på regnskapstallene fra et utvalg av bedrifter som har hatt FoU-utgifter. Gruppen er interessert i å samle inn store mengder data fra svært mange bedrifter. På grunn av tallbaserte data og mengden vi ønsker å observere, er det mest relevant å velge den kvantitative forskningsmetoden. Ved kvalitativ forskningsmetode vil det være både tids- og ressurskrevende å samle inn like mye data. Det at vi med kvalitativ forskningsmetode går mer i dybden på færre data, gjør at vi får problemet med representativiteten til dem vi undersøker. Dette gjør at det er vanskeligere å fastslå at resultatet vi får også er gjeldende for andre bedrifter. Vi mener derfor kvalitativ metode ikke vil være den optimale metoden for å besvare oppgavens problemstilling. På bakgrunn av dette velger gruppen en kvantitativ tilnærming i denne oppgaven.

Fordeler og ulemper ved kvantitativ metode

Ut ifra Jacobsens (2018, s. 133-135) oversikt over fordeler og ulemper ved valg av kvantitativ og kvalitativ metode vil gruppen definere hvilke styrker og svakheter det finnes i forhold til vår besvarelse.

Fordeler

Den største fordelen med kvantitativ metode er at den gir oss standardisert data. Dette gjør at informasjonen lett kan struktureres og behandles ved hjelp av ulike statistikkprogrammer. Store mengde informasjon kan reduseres til variabler, og sammenhenger kan avdekkes gjennom statistiske analyser. Metoden gir en god oversikt over informasjonen som gjør det lettere å tolke. Standardisering av informasjon vil også føre til at vi kan studere mye data og få et representativt utvalg, noe som styrker sannsynligheten for å generalisere resultatet til populasjonen (Jacobsen, 2018, s. 134).

Ulemper

En av ulempene med kvantitative data er at det kan gi et overfladisk preg på det vi undersøker. Årsaken er at innsamlet data er hentet fra årsregnskapet, og er vanskelig å gå i dybden. Det er kanskje relevante opplysninger for undersøkelsen som ikke er med i regnskapet, til og med forhold som er mer interessant enn det vi samlet inn. Metoden krever også at vi på forhånd definerer hva vi skal samle inn, og på denne måten kan vi være med å bestemme hva som er relevant for denne undersøkelsen. Dette kan svekke kvaliteten og troverdigheten i undersøkelsen. En annen ulempe er at med så stor mengde data vi ønsker å samle inn, er det stor fare for feiltelling, taste feil m.m. (Jacobsen, 2018, s. 135).

3.3 Utvalg av foretak

Denne oppgaven har som formål å belyse problemstilling knyttet til norske ikke-børsnoterte bedrifter som driver med FoU. Det har derfor vært nødvendig å få tak i dataene fra selskaper som har hatt FoU-utgifter for å gjennomføre denne undersøkelsen. For å få oversikt over selskaper som har hatt FoU-utgifter har vi hentet data fra SkatteFUNN sin database. Formålet med SkatteFUNN-ordningen er å motivere bedrifter til å øke sin satsing på forskning og utvikling. Alle norske bedrifter som har aktive prosjekter knyttet til FoU, kan søke om å få godkjenning slik at de kan få opptil 20 % i skattefradrag for sine FoU-utgifter (SkatteFUNN, 2017). På denne måten fikk vi en liste over alle selskaper som har søkt skattefradrag i 2017. Listen inneholder totalt 4 739 selskaper som har aktive FoU-prosjekter. Det blir videre fokusert på selskaper som følger norsk regnskapslov, og det var derfor nødvendig å fjerne børsnoterte selskaper (ASA) fra denne listen. Det var også selskaper som hadde flere FoU-prosjekter, og var derfor oppført flere ganger på listen. Disse ble også fratrukket fra denne listen.

Ved hjelp av skatteFUNN kommer vi frem til 3521 bedrifter som anses som relevante for vår problemstilling. I utgangspunktet hadde vi et ønske om å få undersøke alle selskaper på denne listen, men vi fant ingen databaser som vi kunne fått eksportert all nødvendig data vi trenger. Å hente all relevante data fra disse selskapene manuelt vil være både tids- og resurskrevende og ikke minst stor risiko for tastefeil. Vi ble derfor nødt til å velge et representativt utvalg av bedrifter. Vi trakk ut et rent tilfeldig utvalg på 500 bedrifter ved hjelp av dataprogrammet

Excel. Excel inneholder en funksjon som heter =TILFELDIGMELLOM. Først oppga vi størrelsen på populasjonen og hver enkel bedrift fikk et tall som var tilfeldig sortert. Deretter trakk vi ut 500 tilfeldige tall som vi ønsket å ha med i utvalget ved hjelp av Excel-funksjonen = TILFELDIGMELLOM (1;3521). På denne måten fikk vi et sett med 500 tilfeldige tall, og vi valgte ut de bedriftene som var oppførte med de aktuelle numrene på listen. Av disse 500 bedriftene måtte vi også fratrekke bedrifter som hadde manglende regnskapsinformasjon. Flere av selskapene som manglet regnskapsdata, hadde ingen eller veldig lav omsetning. I mange tilfeller gir de også ekstremverdier på forholdstallene, det vil si unormale verdier som skiller seg ut fra resten av gruppen. Vi mente derfor at det var mest hensiktsmessig å ekskludere de minste bedriftene med omsetning under 1 million kroner. Den lave omsetningen indikerer at disse selskapene ikke hadde så mye aktiviteter i det aktuelle året, og dermed ikke vil være representativ for studiet. Vi landet til slutt på et utvalg på 421 bedrifter som vi ønsket å innhente datamaterialer fra.

Tabellen (tabell 1) under viser hvordan vi har kommet frem til det endelige utvalget:

Tabell 1: Oversikt over utvalgsprosessen.

	Antall selskaper
Søkt om skattefradrag gjennom skatteFUNN i 2017	4739
- Børsnoterte selskaper	72
- <u>Samme selskap med flere søknader</u>	1146
= Gjenstående selskaper	3521
Tilfeldig utvalgte selskaper	500
- Inaktive selskaper	13
- Selskaper med manglende regnskapsdata	20
- <u>Selskaper med inntekt under 1 million kroner</u>	46
= Endelig utvalg	421

Jacobsen mener at et utvalg vil sjelden være 100 % representativ for populasjonen, men ifølge hans tommelfingerregel 3 vil et utvalg på 421 bedrifter være nok både for å oppnå en rimelig god presisjon og for å kunne behandle informasjonen på en fornuftig måte (Jacobsen, 2018, s. 301). Med et utvalg på 421 bedrifter og et sikkerhetsnivå på 95 %, kommer vi frem til en feilmargen på +/-5 % når vi generaliserer funnet til populasjonen. La oss si at vi har funnet ut

at 50 % av utvalget velger balanseføring som prinsipp. Denne feilmarginen forteller at vi nå med 95 sannsynlighet vet at 45 – 55 % av den generelle populasjonen velger å balanseføre (Surveymonkey, 2019).

3.4 Datainnsamling

Ut fra relevante teorier om insentiver for resultatstyring har vi utformet tre hypoteser for å besvare oppgavens problemstilling. For å teste hypotesene er det nødvendig å innhente datamaterialer knyttet til bedriftenes virksomhet, og med dette valgte gruppen å benytte sekundærdata. Sekundærdata er informasjon som er skrevet eller samlet inn av andre, og ofte for andre formål (Jacobsen, 2018, s. 187). De innhentede data for de utvalgte bedriftene kom fra deres avlagte årsregnskap for 2017, og ble hentet fra databasen til Proff Forvalt. Årsregnskapet er utarbeidet i tråd med regnskapslovens forskrifter, og inneholder mye informasjon om bedriftens økonomi. Regnskapet er produsert av bedriftene selv og er tenkt til å nå ut til mange og regnes dermed som en offentlig kilde.

3.5 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet fra det engelske begrepet *reliability*, betyr gyldighet. Begrepet blir benyttet til å definere forskningsresultatenes troverdighet, og blir ofte behandlet i sammenheng med spørsmålet om andre forskere kan reprodusere det samme resultatet ved et annet tidspunkt. Reliabilitet kan vurderes flere steder under en oppgave. Prinsippet er at jo mindre avvik i resultatet man får for hver gang man utfører den samme undersøkelsen, jo høyere er realiteten. Med andre ord handler det om hvor mye man kan stole på resultatet en har oppnådd (Johannessen et al., 2011 s. 44). Høy realitet er en forutsetning for høy validitet. Det stilles strenge krav til empiriske informasjon en skaffer og at metodene som blir benyttet er redegjort godt nok, slik at det blir mulig å etterprøve resultatene ved senere anledninger (Volden & Samset, 2013, s. 107).

I vår oppgave benyttes det flere metoder for å hente inn empiri og teori. Dette fører til høy grad av reliabilitet. Innhentet data er dobbeltsjekkert manuelt for å unngå feil slik at ved en eventuell senere undersøkelse av samme bedrifter vil gi de samme dataene. Dataen som er innhentet inneholder ikke noe form for subjektive meninger, og dette vil ikke påvirke senere

undersøkelser. Benyttede analysemetoder oppfattes å ha høy grad av reliabilitet, og det er lett tilgjengelig å benytte de samme metodene ved senere anledninger.

For å sjekke kvaliteten på kvantitative metoder, benyttes begrepet validitet. Validitet betyr gyldighet. (Johannessen et al., 2011, s. 73). Gruppen mener dette har vært tilfellet i vår besvarelse. Benyttet teori har vært relevant til problemstillingen og hypotesene våre, så dette anses som tilfredsstillende. Gruppen antar at validiteten er høy, men det vil alltid være mulig at det eksisterer litteratur og teori som en muligens kunne tatt med. Som tidligere nevnt som en svakhet i vårt tilfelle (kvantitativ tilnærming) var at metoden kreves at vi på forhånd bestemte hva som er relevante for vår undersøkelse. For å styrke studiens validitet har vi definert hva som er relevant ut fra eksisterende teorier og det som blir brukt i tidligere forskninger. Gruppen har dobbeltsjekket innhentet data for å unngå feil og oppnå gyldige resultater. Resultatene er gyldige og kan generaliseres til populasjonen siden det er benyttet data fra 421 bedrifter, noe som er tilstrekkelig for å oppnå rimelige resultater. Gruppen anser reliabiliteten og validiteten i vårt tilfelle som tilfredsstillende høy, både med tanke på etterprøvbarheten og til å svare på problemstillingen vår.

4 Analysemodell

I dette kapitlet vil gruppen presentere hvilken regresjonsmodell og analyseprogram som blir benyttet i oppgaven vår.

4.1 Regresjonsmodell

For å finne ut om våre antakelser om virkeligheten stemmer overens med dataene vi har samlet inn, skal vi gjennomføre en regresjonsanalyse. Regresjonsanalyse er et analyseverktøy for å forklare sammenhengen mellom en eller flere forklaringsvariabler og en responsvariabel. Analysemetoden går ut på å finne en tilnærmet uttrykk eller en matematisk beskrivelse av den virkelige sammenhengen, og blir ofte gjennomført ved hjelp av en funksjon. Funksjonen gjør det mulig å prediktere/estimere verdien av den responsvariabel (Y) når vi vet verdiene til mulige forklaringsvariabler (X1, X2) (Braut & Dahlum, 2018).

Lineær regresjon er den mest benyttede metoden for å påvise sammenhenger. Dette gjøres ved å undersøke om variasjon i en responsvariabel kan forklares av variasjon i en eller flere variabler. Forutsetningen for å bruke denne metoden er at den avhengige variabelen er kontinuerlig (Fugleberg, Småstuen & Tufte, 2018, s. 13). I vår undersøkelse har vi en annen problemstilling. Studien ønsker å finne svar på hvilket regnskapsprinsipp foretakene velger når det gjelder den regnskapsmessige behandlingen av egne FoU-utgifter. Vi vil forklare sannsynligheten for at en bedrift velger balanseføring fremfor kostnadsføring. For å forklare sannsynligheten for at en hendelse (balanseført FoU) inntreffer, er det hensiktsmessig å definere en responsvariabel med 0 og 1 som tallkoder (0 dersom hendelsen ikke inntreffer (kostnadsført), og 1 dersom hendelse inntreffer (balanseført) sammen med verdiene til et sett av mulige forklaringsvariabler (nøkkeltall).

Vår responsvariabel er binær (dikotom) fordi den kun har to mulige utfall: balanseført eller kostnadsført FoU. En dikotom responsvariabel med to verdier vil ikke oppfylle forutsetninger for en lineær regresjonsmodell. Det kommer først og fremst av forholdene: sammenheng mellom X (nøkkeltall) og Y (balanseført/kostnadsført) er ikke lineær, og modellen gir ingen garanti for at predikert P-verdi ligger mellom 0-1. Videre er det brudd på standard forutsetningene om residualene i en lineær regresjonsmodell på grunn av: variansen til residualer

er ikke konstant, dvs. den har ikke lik varians med alle X (heteroskedastisitet) (Fugleberg et al., 2018, s. 35). Når forutsetningene ikke er tilfredsstillt, kan vi ikke bruke lineær regresjonsmodell fordi vi ikke kan stole på at resultatene vi får er riktige.

Vår avhengige variabel er ikke kontinuerlig, men dikotom med 0 og 1 som tallkoder. Den mest benyttede regresjonsmodellen for denne type responsvariabel er logistisk regresjon. Det er derfor mest hensiktsmessig å bruke denne regresjonsmodellen i vår oppgave, mens i lineær regresjon skal vi finne en best tilpasset relasjon (en linje med forklaringsvariabel) til observasjonene ved hjelp av minste kvadraters metode. Gruppen er nødt til å benytte et annet prinsipp i logistisk regresjon. I en logistisk regresjon er vi interessert i å finne sannsynligheten for responsvariabelen vår. Mer presis ønsker vi å finne de estimerte verdiene på parametere som maksimerer sannsynligheten for å få det resultatet vi har, det vil si kombinasjonen balanseført eller kostnadsført og verdiene av våre forklaringsvariabler (nøkkeltall). Estimatenes beregnes ved en estimeringsmetode som kalles maximum likelihood (ML), sannsynlighetsmaksimering på norsk (Fugleberg et al., 2018, s. 59).

Den logistiske regresjonen kan formuleres på følgende tre relasjoner:

Relasjon for logit:

$$L = \ln\left(\frac{P}{1-P}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n$$

(Fugleberg et al., 2018, s. 57).

I funksjonen betegner L = logiten, dvs. logaritme av oddsen (P/1-P). Funksjonen ln(odds) er altså en logit funksjon. Vi ser at logit funksjonen er lineær funksjon av forklaringsvariabler X. Parameteren β_0 er koeffisient for konstanten. Regresjonsparameterne β_1 og β_n er koeffisientene for forklaringsvariablene, mens forklaringsvariablene er X_1, X_{1n} . Med en uavhengig variabel X, blir logit en funksjon av X. Uttrykket er en lineær relasjon, med ingen begrensninger på verdiene til avhengig variablene.

Relasjon for odds:

$$Odds = \frac{P}{1-P} = \exp(\beta_0 + \beta_1 X)$$

$$Odds = \exp(\text{logit}) = e^{\beta_0 + \beta_1 X}$$

(Fugleberg et al., 2018, s. 57).

Ut ifra logit funksjonen kan vi finne oddsen ved å bruke Eulers konstant (tallet $e = 2,71828$) opphøyde i regresjonsparameterne $(\beta_0 + \beta_1 X)$. Oddsen uttrykker sannsynligheten for at hendelsen B inntreffer delt på sannsynligheten for at B ikke inntreffer ($P/1-P$). Hvis det for eksempel er like store sannsynlighet for at en bedrift balanseføre som at den kostnadsføre FoU-utgifter, er oddsen 1 ($0,5/1-0,5$). Utrykket gir odds > 0 uansett verdier på X og parametrene.

Relasjon for sannsynligheten:

$$P = \frac{\exp(\beta_0 + \beta_1 X)}{1 + \exp(\beta_0 + \beta_1 X)} = \frac{Odds}{1 + Odds} = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X}}$$

(Fugleberg et al., 2018, s. 57).

Når vi finner ut hva oddsen er, finner vi også ut sannsynlighet og omvendt. Sannsynligheten vil ligge mellom 0 og 1 uansett verdier på X og parameterne.

Ut ifra sammenhengen mellom logit og odds og mellom odds og sannsynlighet, kan vi finne de verdiene på parameterne $\beta_0 + \beta_1$ som maksimere sannsynligheten for å få det utfallet vi har fått. Når vi har estimerte verdiene på regresjonsparameterne for den logistiske regresjonsmodellen, kan vi gjøre som følgende for å finne sannsynligheten for at en bedrift balansefører sin FoU-utgifter (Fugleberg et al., 2018, s. 76).

1. Innsette estimerte parametere i relasjonen for logit for å estimere logit.
2. Innsette estimert logit inn i uttrykket for odds for å få estimert odds.
3. Innsette estimert odds for å få estimert sannsynlighet.

Dette trenger ikke gruppen å gjennomføre siden programvaren SPSS gjennomfører dette automatisk.

Basert på overnevnte forhold på avhengig og uavhengige variabler følger den logistiske regresjonsmodellen på henholdsvis logitform, oddsform og sannsynlighetsform. For hver enhets endring i X måler modellen ut hvor mye den naturlige logaritmen til oddsen endrer seg når $Y=1$ (Aktivert FoU). Fravær av multikollinearitet er viktig forutsetning for å kunne bruke denne modellen. Multikollinearitet har vi når to eller flere forklaringsvariabler korreleres så sterk at de egentlig måler det samme. Ifølge Tjønndal (2015) vil det være unødvendig å bruke begge forklaringsvariabler i en slik situasjon. Han hevder at en tommelfingerregel på brudd på forutsetningen er når korrelasjonskoeffisienten er $\pm 0,70$.

4.1.1 Avhengig variabel

Som nevnt tidligere ønsker vi i denne oppgaven å forklare sannsynligheten for at en bedrift velger å balanseføre fremfor å kostnadsføre sine egne FoU-utgifter. Ut fra problemstillingen formulerer vi vår avhengig variabel som en dikotom variabel for forekomst av aktivering av FoU isteden for kontinuerlig variabel. Dette er ønskelig fordi det er selve prinsippvalget og ikke størrelsen på FoU-utgiftene vi undersøker. Vår dikotom variabel har tallkoder 1 og 0 som tilsvarende to potensielle utfall: aktivert FoU og ikke aktivert FoU. Bedrifter med positiv endring i FoU-verdier i balansen i det inneværende året får den avhengige variabelen 1 som tallkode. Dersom bedrifter har lik eller negativ endring i FoU-verdier som følge av avskrivning eller nedskrivning får variabelen verdi 0.

4.1.2 Uavhengig variabler

På bakgrunn av relevante teorier om insentiver for resultatstyring ønsker vi å benytte tre forskjellige nøkkeltall som uavhengige variabler. Våre hypoteser er bygget på den såkalte bonushypotesen og gjeldsgradhypotesen. Ut fra dette lander vi på følgende nøkkeltall som vi mener er relevante i forhold til hypotesene vi ønsker å undersøke:

- Totalkapitalrentabilitet (bonushypotesen)
- Underskudd
- Gjeldsandel (gjeldsgradhypotesen)

Nærmere beskrivelser av utvalgte nøkkeltall finnes i teori kapitlet punkt 2.6.

Totalkapitalrentabilitet

For å teste hypotese 1 (bonushypotesen) om sammenheng mellom selskapets prinsippvalg og regnskapsbaserte bonuskontrakter er det nødvendig å inkludere en forklaringsvariabel som er knyttet til bedriftens lønnsomhet. Vi har valgt å bruke totalkapitalrentabilitet.

Underskudd

En form for resultatstyring er «income smoothing» som sier at bedriftene med svake resultater kan velge å balanseføre sine FoU-utgifter med hensikten å redusere eller unngå et underskudd. Det er derfor hensiktsmessig å konstruere underskudd som en dikotom variabel i likhet med den avhengige variabelen. Den uavhengige variabelen underskudd inngår som kategorisk variabel med to kategorier, underskudd og ikke underskudd. For en uavhengig variabel med to kategorier definerer vi representativ kategorivariabel lik 1 dersom selskapets driftsresultat er negativt, og referansekategori lik 0 hvis resultatet er positivt.

Gjeld

For å teste hypotese 3 (gjeldsgradhypotesen) ønsker vi i utgangspunktet å bruke selskapets gjeldsgrad som forklaringsvariabel. Gjeldsgrad defineres som samlet gjeld dividert på samlet egenkapital, noe som vil si «jo lavere gjeldsgrad, jo bedre». Under prosessen med data-innhenting, oppdaget vi at flere selskap har negativ gjeldsgrad. Dette kommer av at selskaper har udekket tap, noe som betyr at foretaket har negativ beløp på egenkapitalen. Ut fra antakelsen om «jo lavere gjeldsgrad, jo bedre» blir dette i prinsippet utmerket, men i virkelig-heten er det ikke det siden selskapene da har negativ egenkapital. Det vil som følge av dette være feil å bruke gjeldsgrad som en forklaringsvariabel. Det blir dermed mest riktig å bruke gjeldsandelen i forbindelse med denne hypotesen. Gjeldsandelen kalkuleres som selskapets totale gjeld dividert på den totale kapitalen. Forholdstallet viser hvor stor andel av total-kapitalen som er finansiert med gjeld.

4.1.3 Kontrollvariabler

Det finnes flere antagelser om at store, veletablerte selskaper med tilfredsstillende økonomi og god egenkapital velger å kostnadsføre fremfor å balanseføre (Heskestad, 2014). Selskaper i etableringsfasen med negativ kontantstrøm, lav egenkapital eller behov for kraftig vekst velger derimot å balanseføre så mye som mulig for å vise så gode resultater som mulig (Kinserdal, 2014). Det vil derfor være rimelig å anta at det er flere påvirkningsfaktorer enn bare selskapets total kapitalrentabilitet og gjeldsgrad på om selskapet velger å balanseføre fremfor å kostnadsføre egne FoU-utgifter. Ut fra forventningene er det nødvendig å inkludere flere variabler som kan ha påvirkningskraft på den avhengige variabelen. De kontrollvariablene består av følgende:

- Antall driftsår (2019 – stiftelsesår)
- Selskapsstørrelse (målt i omsetning og balanse verdi) 1 = stor, 0 = små
- Driftsmargin
- Likviditet

Antall driftsår

Et driftsår er en periode på et år for driften av en virksomhet., jf. Regnskapsår. Antall driftsår finner vi ved å ta 2019 minus stiftelsesåret. Tallet forteller hvor lenge bedriften har vært i drift. Gruppen får inntrykk av at nyetablerte bedrifter har behov for å balanseføre sine FoU-utgifter så mye som de kan for å øke foretaksverdien (balanseverdi) eller unngå store underskudd. Vi ønsker derfor å finne ut om at det virkelig er slik at bedrifter med lave driftsår har større sannsynlighet for å velge balanseføring.

Selskapsstørrelse

Selskapsstørrelse er målt i antall årsverk, omsetning og sum totalt kapital etter regnskapsloven § 1-6. Selskaper regnes som små dersom de på balansedagen ikke overskrider grensene på to av følgende tre vilkår, jf. rskl. §1-6:

1. Salgsinntekt: 70 millioner
2. Balansesum: 35 millioner
3. Gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk

Vi definerer vår uavhengige variabel (selskapsstørrelse) som en dikotom variabel med to verdier, små og store foretak. Små bedrifter som ikke overskrider grensene som er fastsatt i rskl. § 1-6 får verdi 0 som tallkode. Øvrige bedrifter er klassifisert som store og får dermed tallkoden 1. Det forventes at små bedrifter med behov for vekst ønsker å balanseføre så mye som mulig, mens de store bedriftene kostnadsfører fremfor å balanseføre.

Driftsmargin

Driftsmargin er et nøkkeltall som benyttes til å beskrive virksomhets evne til å tjene penger. Det forteller oss hvor mye bedriften sitter igjen med for hver omsatt kroner. Balanseførte FoU-utgifter påvirker ikke driftsmargin, men kostandsføring vil derimot påvirke driftsmarginen i negativ retning. Det er grunn til tro at selskaper med lave driftsmargin ønsker å balanseføre så mye som de kan for å oppnå gode resultater som mulig.

Likviditetsgrad 1

Likviditet forteller hvor god en betalingsevne til en bedrift er. Å ha god betalingsevne innebærer at bedriften til enhver tid har tilstrekkelig med midler til å betale sine regninger. Leverandører er spesielt opptatte av bedriftens likviditet. Bedrifter med negative kontantstrømmer (lav likviditet) kan ha et ønske om å vise så gode resultater som mulig for å ikke forverre situasjonen. Det forventes derfor at bedrifter med lave likviditet ønsker å balanseføre.

4.1.4 Regresjonsformel

Ut fra redegjørelsen for teorier om faktorer som kan påvirke bedriftens prinsippvalg av regnskapsbehandling vedørende egne tilvirket FoU-utgifter, anvender vi logistisk regresjonsanalyse for å forklare: sannsynligheten for at foretak velger å balanseføre ved ulike verdier på deres nøkkeltall.

Den logistiske regresjonsmodellen får følgende form:

$$\ln\left(\frac{P(\text{Aktivert}_{FOU})}{1-P(\text{Aktivert}_{FOU})}\right) = \beta_0 + \beta_1 \text{Totalkapitalrentabilitet} + \beta_2 \text{Underskudd} + \beta_3 \text{Gjeldsandel} + \beta_4 \text{Antall\_Driftsår} + \beta_5 \text{Størrelse} + \beta_6 \text{Driftsmargin} + \beta_6 \text{Likviditet}$$

(Fugleberg et al., 2018, s. 57).

4.2 Hypotesetesting

Hypotesetesting er en metode som brukes innen statistisk analyse for testing av hypoteser basert på det innsamlede datamaterialet. Metoden går ut på at man konstruerer to hypoteser mot hverandre. Den ene er nullhypotesen (H_0), der det er vanlig å formulere slik at antakelser som en har på forhånd ikke er sann. Vår nullhypotese blir derfor formulert som følgende: det er ingen sammenheng mellom valg av regnskapsprinsipp og resultatstyring. Den andre er alternativhypotesen (H_a), og er en antakelse om at nullhypotesen ikke er sann. Formålet med hypotesetesting er å finne ut om datamaterialet gir nok grunnlag for å forkaste H_0 , og på den måten kan en påstå at det er tilstrekkelig bevis for at den alternative hypotesen er sann. Det vil si antakelser som en har på forhånd er sann, altså det er sammenheng mellom valg av regnskapsprinsipp og resultatstyring (Bjørnstad, 2018).

I lineær regresjon bruker vi en observator som er t-fordelt for å teste hypoteser, og for å vurdere signifikansen til hver parameter til hver forklaringsvariabel. Testobservator beskrives som følgende form: $\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{S}_{\hat{\beta}_n}}$. I likningen betegnes $\hat{\beta}_n$ den estimert parameteren, og $\hat{S}_{\hat{\beta}_n}$ det estimerte standardavviket for parameteren. Vi tester da hypotesen ved å sammenligne verdien på t-fordelte observatoren med p % -kvantilen (for eksempel et signifikantnivå på 5%) i t-fordelingen for observatoren. I logistisk regresjon bruker vi en annen observator for samme formål. Den kalles for Wald-observatoren, og er definert som følgende: $\left(\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{S}_{\hat{\beta}_n}}\right)^2$. Observatoren beregnes ved å kvadrere estimert parameter delt på estimert standardavvik for parameteren. Uttrykket er kji-kvadratfordelt, og vi får at: «Wald-observatoren gir den statistiske signifikansen for hver estimert parameter; det vil si den kan benyttes for å teste hypoteser om innflytelsen av hver enkelt uavhengig variabel». Vi sammenligner verdien på Wald-observatoren med kantilene i kji-kvadratfordelingen. På denne måten kan vi teste hypotesen på akkurat samme måte som i den lineære regresjonen (Fugleberg et al., 2018, s. 178).

Signifikanssannsynligheten finner vi ved å beregne sannsynligheten for at uttrykket skal få en verdi større enn eller lik den estimerte verdien av Wald-observatoren.

Signifikanssannsynlighet for den estimerte parameteren: $P(X^{2(1)} > (\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{s}_{\hat{\beta}_n}})^2)$. Estimert $\hat{\beta}_n$ får vi fra analysen, og $X^{2(1)}$ er kritisk verdi for Wald-observatoren, som er χ^2 -kvadratfordelt med en frihetsgrad.

Ut fra et signifikansnivå (α) på 5 % får vi:

$$P\left(\left(\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{s}_{\hat{\beta}_n}}\right)^2 > X^{2(1)}\right) = P\left(\left(\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{s}_{\hat{\beta}_n}}\right)^2 > 3,842\right) = 0,05.$$

(Fugleberg et al., 2018, s. 179).

Forklaringsvariabler som på 5 % - nivå er statistisk signifikante. Vi forkaster nullhypotesen dersom p-verdi er lavere enn en på forhånd spesifisert verdi, som her er 0,05. Vi sier at resultatet er statistisk signifikant, og det er grunnlag for å påstå at den alternative hypotesen er sann. På den andre siden, forkaster vi ikke nullhypotesen når resultat ikke er statistisk signifikant, altså hvis p-verdien er høyere enn 0,05.

I forbindelse med denne oppgaven ønsker vi å bruke et signifikansnivå på 5 %. Ved et signifikansnivå på 5 % er vi 95 % sikre på at vi ikke forkaster hypotesen på feil grunnlag.

Signifikansnivå: 0,05

Kritisk verdi for Wald-observator: $X_{0,05}^{2(1)}=3,842$

Oppgaven forkaster H_0 (ingen sammenheng) dersom:

$$P\left(X^{2(1)} > \left(\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{s}_{\hat{\beta}_n}}\right)^2\right) < 0,05.$$

eller

$$\left(\frac{\hat{\beta}_n}{\hat{s}_{\hat{\beta}_n}}\right)^2 > 3,842$$

(Fugleberg et al., 2018, s. 179).

Statistikkprogramvaren SPSS

I denne oppgaven er det benyttet programvaren IBM SPSS Statistikk for å analysere innhentet data. Siden ingen av oss hverken kjente til logistisk regresjon eller SPSS fra før av, valgte vi å bruke denne programvaren fordi boken “innføring i logistisk regresjon” viser hvordan vi kan utføre en slik analyse. SPSS er en mye benyttet statistisk programvare som tilbyr muligheter innen dataanalyse. Programvaren tilbyr blant annet tjenester innen oppsummering og presentasjon av data, beregninger, statistiske analyse og hypotesetester (IBM, u, å). SPSS kan minne om et regneark, som for eksempel Excel og har flere overlappende bruksområder. SPSS er derimot primært rettet mot statistiske analyser siden programvaren har muligheter for et spredt aspekter av analyser og presentasjoner (Bagøien, 2019, s. 4).

5 Dataanalyse og funn

I dette kapitlet presenteres analysene våre og de empiriske resultatene fra undersøkelsene basert på hypotesene som er utformet tidligere i oppgaven. I kapittel 5.1 blir de deskriptive funnene presentert. Vi vil forsøke å beskrive resultatene vi har kommet frem til, før vi i kapittel 5.2 presenterer en uavhengig t-test der vi studerer om det finnes signifikante forskjeller i gjennomsnittet mellom to ulike grupper. Videre under kapittel 5.3 presenterer gruppen regresjonsanalysen og undersøker om det finnes sammenhenger mellom den avhengige variabelen og flere uavhengige variabler. Avslutningsvis vil vi drøfte funnene i vår studie opp mot tidligere forskninger og teori.

5.1 Deskriptiv statistikk for utvalget

Tabell 2 viser deskriptiv statistikk for selskaper som velger balanseføring som regnskapsprinsipp.

Tabell 2: Deskriptiv statistikk for balanseførte

Descriptive Statistics					
Balanseførte	N (19,2 %)	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Antall_Driftsår	81	2	151	18,00	18,828
Omsetning	81	1 200 000	5 781 471 000	227 841 802	763 674 241
Driftsresultat	81	-98 763 000	266 771 000	6 013 000	48 895 806
Totalkapital	81	1 837 000	9 713 045 000	359 834 469	1 473 755 718
Egenkapital	81	-116 138 000	5 220 434 000	148 633 654	664 323 856
Totalkapitalrentabilitet	81	-70,10	101,70	2,42	24,27
Driftsmargin	81	-592,16	67,97	-32,97	107,23
Egenkapitalandel	81	-153,85	98,75	34,72	30,77
Likviditetsgrad_1	81	,03	10,37	1,59	1,63
Gjeldsandel	81	1,25	253,85	65,28	30,77
Valid N (listwise)	81				

Tabell 3 nedenfor viser deskriptiv statistikk for selskaper som velger kostnadsføring som regnskapsprinsipp.

Tabell 3: Deskriptiv statistikk for kostnadsførte

Descriptive Statistics					
Kostnadsførte	N (80,8 %)	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Antall_Driftsår	340	2	132	18,52	15,517
Omsetning	340	1 035 000	10 113 924 000	356 078 209	1 109 806 678
Driftsresultat	340	-1 187 508 000	997 436 000	17 098 012	144 133 952
Totalkapital	340	298 000	17 582 557 000	413 490 691	1 497 307 670
Egenkapital	340	-37 571 000	14 455 710 000	139 730 664	828 043 077
Totalkapitalrentabilitet	340	-324,70	142,50	8,48	32,75
Driftsmargin	340	-4 169,04	100,01	-23,29	293,49
Egenkapitalandel	340	-224,55	98,50	34,95	29,24
Likviditetsgrad_1	340	,11	65,79	2,09	4,05
Gjeldsandel	340	1,50	324,55	65,05	29,24
Valid N (listwise)	340				

Tabellene ovenfor (tabell 2 og 3) viser hvor stor andel av 421 utvalgte ikke-børsnoterte selskaper som har valgt balanseføring og kostnadsføring som regnskapsprinsipp for behandling av sine egne FoU-utgifter i 2017. Basert på 421 observasjoner er andelen som har positivt endring i balanseposten «Forskning og Utvikling» fra 2016 til 2017 på 19,2 %. Dette tilsvarer 81 selskaper. Andelen som har negativt eller ingen endring i eiendelposten FoU er på 80,8 %, og består av total 340 selskaper.

Gjennomsnittlig (mean) omsetning og totalkapital for selskaper som balanseførte er på henholdsvis 227,841 og 359,834 mNOK. De kostnadsførte selskapene hadde i gjennomsnitt 356,078 og 413,490 mNOK. Dette er høyere enn selskapene som balanseførte. Størrelse er ofte målt i omsetning og totalkapital. Basert på dette er selskaper som kostnadsfører større enn selskaper som balansefører. Både selskapene som balansefører og kostnadsfører ser ut til å ha en omtrentlig tilsvarende gjennomsnittlig egenkapitalandel på 35 %. Det samme gjelder også for gjennomsnittet for gjeldsandelen, som er på 65 %.

Den deskriptive statistikken viser også at gjennomsnittlige totalkapitalrentabilitet og driftsmargin for selskaper som velger balanseføring er lavere enn de som velger kostnadsføring med 2,42 og – 32,97 % mot 8,48 og – 23,29 %.

Generelt viser den deskriptive statistikken at selskaper som balansefører både er mindre i størrelse og lønnsomhet enn de som kostnadsfører. Samtidig er standardavvik på noen av de overnevnte forholdstallene nesten dobbelt så høyt for selskaper som har valgt kostnadsføring enn de med balanseføring. Dette tyder på at det er større spredning i verdiene blant selskaper som benytter kostnadsføring. Det vil igjen si at enkelte av selskapene som kostnadsfører har veldig høy omsetning og driftsmargin, som slår ut på gjennomsnittsverdien. Likevel skal vi være forsiktig med å trekke en konklusjon basert på dette.

5.2 Uavhengig t-test for gjennomsnitt

Vi vil i fortsettelsen utføre en uavhengig t-test for å teste om det er signifikante forskjeller i gjennomsnittet mellom gruppen balanseførte- og kostnadsførte selskaper. En F-test (vedlegg 1) viser at gruppene anses å ha lik varians (P-verdiene > 0.05), og dermed gjennomføres en uavhengig t-test med denne forutsetningen.

Tabell 4 viser resultatene for en uavhengig t-test med et konfidensintervall på 95 %.

Tabell 4: Uavhengig t-test for sammenligning av gjennomsnittet.

Independent sample test						
Variabel	N	Balanseført (1)	Kostnadsført (0)	Mean Difference	T-test	
		Mean	Mean		Sig. (2-tailed)	
Antall_Driftsår	421	18,00	18,52	,518	,796	
Omsetning	421	227 841 802	356 078 209	128 236 407	,325	
Driftsresultat	421	6 013 000	17 098 012	11 085 012	,495	
Totalkapital	421	359 834 469	413 490 691	53 656 222	,771	
Egenkapital	421	148 633 654	139 730 664	-8 902 990	,928	
Totalkapitalrentabilitet	421	2,42	8,48	6,06	,118	
Driftsmargin	421	-32,97	-23,29	9,68	,770	
Egenkapitalandel	421	34,72	34,95	,23	,949	
Likviditetsgrad_1	421	1,59	2,09	,50	,273	
Gjeldsandel	421	65,28	65,05	-, 23	,949	

Resultatene fra testen viser ingen signifikante forskjeller i gjennomsnittet på samtlige av variablene mellom balanseførte og kostnadsførte selskaper. Dette gir ikke støtte til den deskriptive statistikken som vi presenterte i avsnitt 5.1 som ga indikasjoner på at selskaper

som kostnadsførte er både større og mer lønnsomme enn de som kostnadsførte. Denne testen indikerer at empirien ikke støtter påstanden om at store, veletablerte selskaper med god økonomi og høy egenkapital velger å kostnadsføre så mye som mulig av forsknings- og utviklingsutgiftene (Kinserdal, 2014).

5.3 Logistisk regresjonsanalyse

I denne analysedelen presenterer vi resultatene fra den logistiske regresjonsanalysen og senere i oppgaven sammenligner vi funnene mot tidligere undersøkelser og drøfter mulige årsaker til våre funn. Som nevnt tidligere er fravær av multikollinearitet en viktig forutsetning for å kunne bruke logistisk regresjon. En tommelfingerregel på brudd på forutsetningen er når korrelasjonskoeffisienten er +/- 0,70. Før vi setter i gang med regresjonsanalysen vil vi derfor utføre en bivariat korrelasjonsanalyse for å finne ut om det er indikasjoner på brudd på forutsetningen. Korrelasjonstesten for de uavhengige variablene i denne undersøkelsen ligger som vedlagt vedlegg 2. Resultatet viser ingen korrelasjonskoeffisienter med verdi høyere enn 0,546 eller lavere enn -0,579. Testen gir derfor ingen tegn på brudd på forutsetningen om fravær av multikollinearitet.

Tabellen (tabell 5) nedenfor viser resultater for samtlige variabler fra vår logistisk regresjonsanalyse.

Tabell 5: Logistisk regresjonsanalyse.

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Størrelse(1)	-,158	,275	,328	1	,567	,854
	Antall_Driftsår	,000	,009	,001	1	,969	1,000
	Underskudd(1)	-1,429	,330	18,719	1	,000	,239
	Totalkapitalrentabilitet	,006	,006	,943	1	,331	1,006
	Driftsmargin	,001	,055	,000	1	,992	1,001
	Likviditetsgrad_1	-,147	,103	2,010	1	,156	,864
	Gjeldsandel	-,443	,514	,742	1	,389	,642
	Constant	,071	,561	,016	1	,900	1,073

a. Variable(s) entered on step 1: Størrelse, Antall_Driftsår, Underskudd, Totalkapitalrentabilitet, Driftsmargin, Likviditetsgrad_1, Gjeldsandel.

5.3.1 Regresjonsanalyse hypotese 1

Som nevnt under kapittel 2.6.3.1 viser Healys og flere undersøkelser at resultatstyring blir utført for å oppnå bonusutbetalinger. Konklusjonene var blant annet at ledere var mer åpne til å utføre resultatstyring når resultatet lå over øvre eller under nedre bonusgrense. Holthausen et al. (1995, s. 73) konkluderte derimot med at det ikke fantes resultatreduserende manipulasjoner når ledere var på den nedre grensen av en bonusavtale. Dette skyldtes at ledere med svake resultater kunne være i faren for å bli erstattet, og bedriftene ønsket ikke å redusere resultatet i frykt for å bli erstattet. Prestasjonsbasert lønn i Norge har historisk sett økt slik som gruppen nevner i teorien, og dermed skaper det forventning om at ledelsen ønsker å maksimere selskapets lønnsomhet for å oppnå maksimal bonusutbetaling

Basert på observasjonene viser vår logistiske regresjonsanalyse ingen signifikante sammenhenger mellom total kapitalrentabilitet og prinsippvalget ved føring av FoU-utgifter (P-verdi $0,331 > 0,05$). Dette strider imot vår hypotese om at det var en negativ sammenheng mellom lønnsomhet og balanseførte FoU-utgifter. Gruppen antok altså at bedrifter med lav lønnsomhet ville balanseføre sine FoU-utgifter hyppigere. B-koeffisienten er på 0,006. Positivt fortegn sier oss at det er en positiv sammenheng mellom total kapitalrentabilitet og balanseførte FoU-utgifter. Det vil si at for hver enhets økning av total kapitalrentabilitet øker sannsynligheten for at en bedrift velger balanseføring. Oddsratioen er på 1,006, noe som viser oss at for hver økning i total kapitalrentabilitet øker oddsen for å komme i gruppen balanseførte. Det betyr at selskaper som har høy total kapitalrentabilitet har 0,6 % ($1,006-1$) høyere sannsynlighet for å balanseføre sine FoU-utgifter enn selskaper med lav total kapitalrentabilitet. Resultatet viser seg å være det motsatte av det vi hadde fått inntrykk av, som var at lav total kapitalrentabilitet har større sannsynlighet for å velge balanseføring.

5.3.2 Regresjonsanalyse hypotese 2

Som nevnt tidligere finnes det flere undersøkelser som viser at resultatutjevning ofte ble gjennomført når en bedrift sannsynligvis endte opp med et svakere resultat i fremtiden. Ashari et al. (1994) hadde i sin undersøkelse kommet frem til at bedrifter med lav lønnsomhet benyttet resultatutjevning hyppigere enn bedrifter med høy lønnsomhet. Archibald (1967) og White (1970) kom også frem til lignende konklusjoner i sine undersøkelser. Det finnes flere undersøkelser, blant annet av Baber et al. (1991) som konkluderte med at bedrifters ledelse

har insentiver til å unngå underskudd i resultatet, og valget av regnskapsprinsipp ved føring av FoU-utgifter var påvirket av dette. Et selskap vil altså balanseføre FoU-utgifter for å oppnå en ønskelig økonomisk situasjon. Reksten og Kristiansen (2011, s. 28) viser i sin studie at det finnes tendenser i norske private foretak å unngå å rapportere små tap. Ut ifra teorien hadde gruppen en hypotese om at det er en negativ sammenheng mellom underskudd i bedrifter og balanseføring av FoU-utgifter. Gruppen antok at bedrifter med underskudd balansefører FoU-utgiftene hyppigere.

Den logistiske regresjonsanalysen viser oss at det er signifikant sammenheng mellom underskudd og prinsippvalget ved føring av FoU-utgifter. H2 blir dermed beholdt med en P-verdi på $0,000 < 0,05$. B-koeffisienten (-1,429) med negativt fortegn forteller oss at det er negativ sammenheng mellom selskaper med underskudd og balanseførte FoU-utgifter. Det vil si at selskaper som rapporterer underskudd har større sannsynlighet for å velge balanseføring enn selskaper med overskudd. Oddsratioen er på 0,239, som vil si at selskaper med overskudd har 76,1 % ($0,239-1$) lavere sannsynlighet for å havne i gruppen balanseførte enn selskaper med underskudd. Funnet er sammenfallende med vår forventning om at ledelsen i selskaper kan ha motiver for å unngå og/eller redusere et underskudd ved å velge balanseføring.

5.3.3 Regresjonsanalyse hypotese 3

Som antatt (kapittel 2.7.3) kan forholdet i lånekontrakter kan føre til resultatstyring. Bedrifter ønsker å oppnå så gode lånevilkår som mulig, og ønsker samtidig å unngå brudd eller reforhandlinger ved avtaleinngåelser. Verdien av eiendelene øker når bedriftene balansefører eiendelene, blant annet FoU-utgifter. Perez og Hemmen (2010) konkluderte i sin undersøkelse at høy grad av gjeldsgrad fører til større grad av resultatstyring. Grøndalen (2012) kom derimot frem til at det ikke fantes noe signifikante forskjeller mellom bedrifter med høy og lav gjeldsgrad til å utføre resultatstyring, for eksempel for å forbedre lånebetingelsene sine. Siden bedrifter i Norge i stor grad er gjeldsfinansierte har gruppen under hypotese 3 antatt at bedrifter ønsker å balanseføre sine FoU-utgifter når gjeldsgraden er høy.

Tidligere forskninger, blant annet av Perez og Hemmen (2011, s. 138-159) og Othman og Zeghal (2006, s. 406 – 435) har gitt indikasjoner på at det fantes signifikante likheter mellom høy gjeldsgrad og balanseførte FoU-utgifter, Likevel viser vår logistiske regresjonsanalyse at det ikke finnes en positiv sammenheng mellom gjeldsandel og balanseførte FoU-utgifter. H3

blir dermed forkastet med en P-verdi på $0,389 > 0,05$. B-koeffisienten for gjeldsandel i tabell 5 viser $-0,443$. Negativt fortegn sier oss at det er en negativ sammenheng mellom gjeldsandel og balanseført FoU. Det vil si at selskaper med lav gjeldsandel har større sannsynlighet for å velge balanseføring enn selskaper med høy gjeldsandel. Oddsratioen på $0,642$ forteller oss at selskaper med høy gjeldsandel har $35,8\%$ lavere sannsynlighet for å havne i gruppen balanseførte. Altså for hver økning i gjeldsandel, minsker oddsen for å komme i balansegruppen med $35,8\%$. Resultatet strider imot våre forventninger om at høy gjeldsandel fører til hyppigere balanseføring.

5.3.4 Regresjonsanalyse kontrollvariabler

Det antydes at det er en trend der veletablerte selskaper med tilfredsstillende økonomi og god egenkapital velger å kostnadsføre istedenfor å balanseføre (Heskestad, 2014). Andre selskaper med negativ kontantstrøm, lav egenkapital og behov for vekst velger derimot å balanseføre (Kinserdal, 2014). For å undersøke dette har gruppen inkludert flere kontrollvariabler i regresjonsanalysen. Variablene som vi ønsker å kontrollere er størrelse, antall driftsår, driftsmargin og likviditetsgrad 1. Den logistiske regresjonsanalysen (tabell 5) viser at det ikke finnes signifikante sammenhenger hverken mellom antall driftsår, selskapsstørrelse, driftsmargin, likviditet og balanseførte FoU-utgifter.

Variabel for **Størrelsen** viser en p-verdi på $0,567$, noe som er større enn 5% . Vi beholder derfor nullhypotesen om at det ikke er en signifikant forskjell på størrelsen (uttrykt i selskapets omsetning og total kapital) mellom gruppe balanseførte og kostnadsførte.

Variabel for **Antall_Driftår** viser en p-verdi på $0,969$ som er høyere enn $0,05$, og det betyr at det ikke er en signifikant sammenheng mellom valg av regnskapsprinsipp og hvor lenge en bedrift har vært i bransjen. Oddsratioen ($\text{Exp}(B)$) på $1,000$ indikerer at det er like stor sannsynlighet for en nyetablert bedrift å havne i gruppen balanseførte som kostnadsførte.

Driftsmargin viser en p-verdi $0,992$ som er høyere enn $0,05$. Variabelen gir heller ingen signifikant sammenheng i forhold til om selskapets prinsippvalg kan forklares av selskapets driftsmargin. Oddsratioen er på $1,001$ tyder på at det er like stor sannsynlighet for at en bedrift balansefører eller kostnadsfører.

Den siste variabelen som er kontrollert som heller ikke er signifikant er **Likviditetsgrad_1**, som viser en P-verdi på 0,156, høyere enn 0,05. B-koeffisienten viser – 0,147, og betyr at det er en negativ sammenheng mellom selskapets likviditet og balanseført FoU. Dette indikerer at selskaper med lav likviditet har større sannsynlighet for å velge balanseføring enn selskaper med høy likviditet. Da P-verdien er høyere enn 5 %, er det dermed ikke god nok grunnlag i empirien for å påstå at det er slik i virkeligheten.

Resultatene stemmer ikke overens med forventningene gruppen hadde til kontrollvariablene. Nyetablerte bedrifter med dårlig økonomi, lav egenkapital og negativ kontantstrøm ser ikke ut til å ha særlige tendenser til å velge balanseføring av egne FoU-utgifter fremfor kostnadsføring.

5.3.5 Diskusjon av funn

Frem til nå har gruppen analysert innsamlede data i form av selskapenes nøkkeltall ved hjelp av logistisk regresjon. Analysen ga oss svar på hvorvidt motiver for resultatstyring har en betydning for hvordan selskaper velger å behandle sine FoU-utgifter. Teorier og tidligere forskninger har hovedsakelig gitt oss tre hypoteser som vi ønsket å undersøke.

Gjennom å analysere hypotese 1 gjeldende bonusutbetalinger ser vi at resultatet vårt strider imot Healy (1985) og Holthausen et al. (1995) sine forskninger nevnt under teoridelen som viser at ledelsen velger regnskapsmetoder som maksimerer deres bonusutbetalinger. Hvorfor utslaget av analysen vår ble slik, kan blant annet forklares med at betingelsen for bonusordningen kanskje ikke er fastsatt som en lineær sammenheng mellom regnskapsmessig resultat og bonusutbetaling, som vi hadde som forutsetning ved utforming av vår hypotese. Det kan også tenkes at dersom bonuskontrakten inneholder øvre og nedre terskelverdier samtidig som grensen for øvre terskelverdi er nådd, kan overskuddet manipuleres nedover. Dette kan bli gjennomført siden en økning over den øvre terskelverdien ikke vil gi høyere utbetalt bonusutbetalinger. På den andre siden hvis terskelen som utløser bonusen (nedre terskelverdi) ikke blir nådd, kan overskuddet også manipuleres nedover. Dette defineres som big-bath accounting i teorien, der insentiver for å minimere resultatet ytterligere for å øke sannsynligheten slik at en oppnår resultat over nedre terskelverdi i kommende regnskapsperiode. Funnet kan også forklares med at det ikke er like vanlig for norske bedrifter å praktisere bonusordninger slik som de utenlandske selskapene i tidligere undersøkelser. En

forklaring kan være at de fleste norske selskaper er små selskaper og ofte eies og ledes av samme person, noe som betyr at bonuskontrakter ikke er aktuelle. Eierne kan foreta uttak av bedriftens overskudd i form av utbytte etter eget ønske, og har dermed ikke behov for resultatbaserte lønn. Bonusordninger er muligens mer vanlig for de større børsnoterte selskapene, noe som vi ekskluderer i denne studien.

Ut ifra analysen ser vi at hypotese 2 gjeldende underskudd, viser en signifikant P-verdi på 0,00, lavere enn 0,05. Vi ser at resultatet kan knyttes opp mot de ulike undersøkelsene om at resultatutjevning er et tilfelle i selskaper som har underskudd, og prøver å minimere/unngå dette. Bedrifter kan ha incentiver for å styre resultatet oppover for å unngå anklager om dumping, altså salg under produksjonskostnaden (Langli, 2016, s. 761). Ved å vise til overskudd i resultatet, vil det ikke være enkelt å rette mistanke om dumping, da dette fører til underskudd. Ved små tap som fører til underskudd i en bedrift, finnes det muligheter for å manipulere resultatet for å unngå å rapportere små tap. Det er også mulig å gjøre om underskudd til overskudd dersom et eventuelt tap ligger innenfor grensen for hva man kan få til med skjønnsmessig rapportering. Det kan være mange årsaker til at bedriftene kan ha et ønske om å unngå underskudd. En kan tenke at bedriftene vil fremstå som en mer attraktiv bedrift for å trekke til seg nye investorer, nye ansatte eller for å oppnå bedre betingelser ved et lån eller kredittkjøp hos leverandører. Dersom salg av bedriften er aktuell kan underskudd påvirke salgssummen i negativ retning, som også skaper et behov for å unngå underskudd. Dette er fordi flere regnskapsbrukere ofte predikerer fremtiden til en bedrift basert på historiske resultater. Kostnadsføring kan føre til svakere resultater, som kan føre til underskudd og bør unngås hvis mulig. En annen mulig forklaring kan også være at ledelsen prøver å redusere underskuddet. Et enda svakere resultat kan i verste tilfeller føre til at de kan bli erstattet og derfor har de behov for å balanseføre så mye de kan for å ikke forverre situasjonen.

Vår siste hypotese som omhandler gjeldsandel viser en p-verdi på 0,389, som er vesentlig høyere enn 0,05. Funnet fra testen støtter ikke de ulike undersøkelsene om at høy gjeldsgrad fører til hyppigere balanseføring av FoU-utgifter. En årsak til dette kan være at i norske selskaper blir det utført høy grad av kontroll i forhold til de landene de ulike undersøkelsene er gjennomført. Høy grad av kontroll fører til færre muligheter til resultatstyring. En annen årsak kan være at kreditorer i Norge i mindre/lite grad inkluderer gjeldsgrad som en betingelse ved inngåelser av låneavtaler. De fleste tidligere undersøkelser nevnt i teorien

gjeldende temaet ble gjennomført i andre land enn Norge. En årsak til at vårt resultat er annerledes enn de undersøkelsene, kan også være at kreditorer i Norge har lavere renter eller mildere betingelser ved avtaleinngåelser enn andre land.

Vårt funn er samsvarende med Grøndalen (2012) sin undersøkelse blant norske bedrifter som kom frem til at det ikke finnes signifikant sammenheng mellom høy gjeldsgrad og balanseført FoU-utgifter, og han hevder at grunnen kan være at långivere kan eliminere FoU-utgifter i betingelsen ved utsted av lån til bedriftene. En mulig forklaring kan være at balanseførte eiendeler har usikre økonomiske verdier eller ikke kan selges separat. Grunnen til dette er at långivere legger til grunn det såkalte likvideringsperspektivet, som betyr at slike eiendeler vil vanligvis ha en verdi lik null ved likvidering (Baksaas & Stenheim, 2015, s. 404).

Den logistiske regresjonen viser at det ikke er signifikant forskjell på størrelse på selskaper, antall driftsår, driftsmargin og likviditetsgrad 1 mellom bedriftene som balanseførte og kostnadsførte. Resultatene støtter våre forventninger om at små nyetablerte bedrifter med lav pengekapital og negativ kontantstrøm ønsker å balanseføre så mye som mulig for å oppnå vekst. Gruppen har en tanke om at en mulig forklaring kan være at de som har søkt om skattefradrag i 2017 er små bedrifter og kanskje også i startfasen av et prosjekt, og forskningsutgiftene er ofte umulige å fylle kravene for balanseføring. Det kan også tenkes at små- og nyetablerte bedrifter kan særlig få problemer med å oppfylle kravene for balanseføring av egne forskning- og utviklingsaktiviteter. Arbeidet med å oppfylle alle kriterier for balanseføring er både krevende og omfattende og medfører ekstrakostnad for bedriftene. Dette gjelder særlig kravet om å sannsynliggjøre de fremtidig økonomiske fordeler knyttet til eiendelen. For å kunne balanseføre en immateriell eiendel, kreves det blant annet at bedriften må kunne estimere størrelsen og tidspunktet for de fremtidige økonomiske fordelene. Det holder ikke å si at de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til eiendelen vil inntreffe i løpet av et par år. Bedriftene er nødt til å dokumentere og sannsynliggjøre innbetalingene eller de reduserte kostnadene gjennom et budsjett eller lignende. I praksis kan kravet om fremtidige kontantstrømmer være vanskelig å vise frem, spesielt for små- og nyetablerte bedrifter. Dette fordi det er mulig disse bedriftene ikke har gode nok kompetanse eller rutiner gjeldende kravene til balanseføring.

Vår analyse viser at 80 % av bedriftene velger kostnadsføring fremfor balanseføring. Den høye andelen av bedrifter som kostnadsfører tyder på at bedriftene benytter seg av løpende

kostnadsføring etter den spesielle vurderingsregelen i regnskapsloven paragraf 5-6. Gruppen kan ikke vise til at bedriftene benytter kostnadsføring forårsaket av at de ikke oppfyller kravene for balanseføring eller om de rett og slett ikke ønsker det fordi de kan kostnadsføre selv om kravene til balanseføring er tilfredsstilte. Det kan tenkes at bedriftene velger det alternativet som er enklest, det vil si kostnadsføring. Bakgrunnen for dette er at regelen ikke krever at selskaper må vurdere om kriteriene for balanseføring er oppfylt, ettersom de velger å kostnadsføre. Effekten av balanseføring er muligens så lite at bedriftene ikke bryr seg om det arbeidet dette medfører for å tilfredsstille kravene, særlig for de store bedriftene. På den andre siden er det positivt for små bedrifter som ikke er nødt til å streve med å skaffe nødvendig kompetanse og revisorer for godkjenning, noe som vil påføre bedriftene ytterligere kostnader. Dette må vurderes innenfor rammene av kost-nytte, det vil si at nytten av balanseføringen må overstige kostnadene for å tilfredsstille kravene for balanseføring. På en annen side vil praksisen rundt dette medføre at utgiftene som potensielt representerer fremtidige økonomiske fordeler bli kostnadsført. Konsekvensen er at regnskapsbrukere kan feiltolke bedriftenes vurderinger ved å anta at utgiftene ikke er aktiverte på grunn av at det ikke fører til fremtidige inntjening.

Når det gjelder årsregnskapets kvalitetskrav, vil overnevnte forhold kunne gi mindre relevans og sammenlignbarhet informasjon i forhold til andre selskaper som for eksempel avlegger sitt regnskap etter IFRS.

Når et selskap har valgmuligheten i regnskapsloven § 5-6, vil dette kunne svekke sammenlignbarhet i regnskapet. Dette er fordi det blir vanskelig å sammenligne selskapet sitt regnskap over flere perioder dersom de i det ene året velger kostnadsføring og i det andre året velger balanseføring. Følgene av valgfriheten gjør at vi ikke kjenner til årsaken bak valget, da de kan kostnadsføre selv om utgiftene tilfredsstiller definisjonen for balanseføring. Det kan også bli vanskelig å sammenligne selskapets regnskap mot andre sitt regnskap. For eksempel dersom to aktører driver med forskning og utvikling av et nytt produkt der det ene selskapet balansefører og det andre kostnadsfører utgiftene. Valg av kostnadsføring som regnskapsprinsipp kan føre til at regnskapsbrukere får inntrykk av at selskapet kostnadsfører utgiftene på grunn av at bedriften har mislykket med prosjektet og ikke klarte å generere fremtidige økonomiske gevinster. Dette vil også være gjeldende i de tilfellene selskaper kostnadsfører utgiftene. Siden vi ikke vet om hvorvidt de kostnadsførte på grunn av at utgiftene ikke tilfredsstilte kravene for balanseføring eller om det foreligger andre årsaker, de kan det derfor være

vanskelig å sammenligne regnskapet til selskapene. En kan tenke at dersom den spesielle vurderingsregelen i regnskapsloven blir fjernet, blir det enklere å sammenligne selskaper mot hverandre. En av årsakene til dette vil være fordi valg av kostnadsføring vil si at utgiftene ikke oppfyller innregningskriteriene for immaterielle eiendeler og dermed ikke har noe fremtidige økonomiske fordeler.

Det at regnskapsinformasjonen er mindre relevant skyldes at regnskapstallene ikke reflekterer selskapets reelle økonomiske stilling og verdier som bedriftene står ovenfor. Relevant informasjon er gjerne relatert til prognoseformålet, som er et av årsregnskapets primære formål. For å tilfredsstille prognoseformålet må regnskapet blant annet være egnet til å si noe om fremtiden. Informasjonen er med andre ord relevant hvis den har predikasjonsverdi. Det vil si informasjonen kan brukes til å predikere fremtidige kontantstrømmer og dermed verdien på foretaket. Valg av kostnadsføring etter rskl. § 5-6 ved føring av egne FoU-utgifter vil kunne svekke dette formålet ettersom regnskapet ikke synliggjør eiendelen som potensielt genererer fremtidige økonomiske fordeler.

Overnevnte situasjon frembringer regnskapstøy i regnskapet. Høye avvik gir høy grad av regnskapstøy, og jo høyere regnskapstøy tilstede, jo lavere kvalitet blir det på regnskapet. Den fleksible regnskapsregelen i regnskapsloven § 5-6 kan dermed svekke årsregnskapets relevans, sammenlignbarhet og regnskapets hovedformål som er å gi regnskapsbrukere beslutningsnyttig informasjon. Som følge av dette, er det stor fare for at regnskapsbrukere tar beslutninger på feil grunnlag da de vanligvis bruker årsregnskapet som beslutningsgrunnlaget. Forårsaket av dette, bør regnskapsbrukere være oppmerksomme på hvordan FoU-utgiftene i regnskapet er behandlet.

5.4 Metodologisk refleksjon

Gruppen vil her forsøke å reflektere over metoden benyttet for å besvare oppgavens problemstilling. Tidligere har vi understreket hvor viktig gyldigheten (validitet) og reliabiliteten til en undersøkelse er. Det kan ses på som kravene som må være tilstede for at studien skal kunne gi god informasjon, besvare spørsmålet undersøkelsen virkelig spør etter, og om funnene kan generaliseres fra utvalget til populasjonen (Grønmo, 2016).

5.4.1 Utvalget

Utvalget har stor betydning for studiens reliabilitet og validitet. For å øke studiens gyldighet har det blitt trukket ut et rent tilfeldig utvalg, og på denne måten kan vi ikke være med å avgjøre hvilke bedrifter som er relevante for undersøkelsen. I tillegg har vi et utvalg på 421 bedrifter, noe som styrker sannsynligheten for å generalisere funnene fra utvalget til populasjonen. En svakhet med å studere mange bedrifter er at vi ikke har tid til å gå i dybden på regnskapstallene ved å gå inn i noteopplysningene for å finne ut hvor mye forsknings- og utviklingsutgifter bedriftene har hatt i regnskapsperioden, eller annet relevant informasjon som kan være aktuell for undersøkelsen.

Utvalget er tilfeldig plukket ut fra SkatteFUNN (Skattefunn, 2019) sin oversikt over selskaper som har søkt skattefradrag for sine FoU-utgifter. På denne måten får vi tak i selskaper som vi vet driver med forskning og utvikling. Fremgangsmåten vår sørger for at vi kunne bruke kvantitativ metode, men hindrer at selskaper som ikke har søkt om skattefradrag gjennom skatteFUNN ordningen for sine FoU-prosjekter blir en del av undersøkelsen. Dette kan være en svakhet i studien.

En annen svakhet i forhold til utvalget er at alle norske selskaper har anledning til å følge IFRS sine regler når de utarbeider årsregnskapet. Regnskapsloven § 3-9 pålegger kun børsnoterte selskaper å utarbeide sitt regnskap etter internasjonale regnskapsregler, mens andre selskaper kan velge mellom IFRS, GRS eller God regnskapsskikk for små selskaper. Hvis ikke-børsnoterte selskaper ikke ønsker å følge IFRS, er det norsk regnskapslov og god regnskapsskikk som gjelder, jf. regnskapsloven § 3-1. I denne undersøkelsen antok vi at utvalget følger regnskapsloven sin behandling av egne FoU-utgifter. For å utelukke andre tilfeller, sjekket vi noteopplysninger i de største selskapene blant utvalget. Dette ble gjennomført siden de store selskapene har større sannsynlighet for å ønske å bli børsnoterte, og dermed føre regnskapet etter IFRS.

5.4.2 Nøkkeltall

Det er benyttet sekundærdata i form av nøkkeltall fra årsregnskapet. Dette er data som er produsert for andre formål og ikke ment for å bruke i denne studien. På bakgrunn av dette medfører det en rekke svakheter og styrker. Den største fordelen ved å benytte sekundærdata

er at den vil spare oss både for tid og ressurser da vi slipper å lage spørreskjema eller møte opp på steder hos bedriftene for å samle inn data. Sekundære datakilder gir ikke gruppen muligheten å stille spørsmål om ting vi synes er relevante eller ting vi vil undersøke mer. På den andre siden kan vi studere mange bedrifter ved hjelp av sekundær data, fordi det er tilgjengelig og lett å finne. Siden årsregnskapet er utarbeidet i henhold til norsk regnskaps- og bokføringsloven kan datakilder anses som sikker kilde.

Nøkkeltallene som er benyttet i oppgaven er hentet fra bedriftenes avlagte årsregnskap for 2017. Regnskapstallene gir dermed kun informasjon om bedriftenes finansielle og økonomiske situasjon i det aktuelle året. En studie over flere regnskapsperioder ville derimot kunne gi oss mer informasjon og bedre forståelse over bedriftenes økonomiske stilling. Vår studie kan ikke sies å være gjeldende for større tidsperspektiver siden vi kun benytter data fra regnskapsåret 2017.

Et annet problem knyttet til nøkkeltall er at når FoU-utgiftene blir kostnadsførte eller balanseførte i regnskapet, gir dette effekt på bedriftenes nøkkeltall. For eksempel når FoU-utgifter blir aktiverte i balansen, vil dette gi positive utslag på både på egenkapitalen og gjeldsandelen. Det blir dermed upresist å bruke disse nøkkeltallene. For å få en så presis analyse som mulig hadde det vært mer presist og benyttet nøkkeltallene før denne effekten. Det vil si nøkkeltallene før FoU-utgiftene blir regnskapsbehandlet. For å få dette til må vi for eksempel trekke FoU-utgiftene fra deres balanse, og deretter beregne nøkkeltall. Denne metoden vil være både tidkrevende og ressurskrevende i vårt tilfelle da vi har over 400 bedrifter. Vi vil også møte andre utfordringer i forbindelse med dette, som for eksempel finne størrelsen på FoU-utgiftene. Dette gjelder særlig bedrifter som velger løpende kostnadsføring og samtidig ikke gir noteopplysninger på størrelsen på utgiftene til FoU-aktiviteter, selv om rskl. § 7-14 pålegger bedriftene om å oppgi dette.

6 Konklusjon og veien videre

6.1 Konklusjon

I denne oppgaven har gruppen forsøkt å finne ut om valget av regnskapsprinsipp ved føring av forsknings- og utviklingsutgifter har sammenheng med motiver for resultatstyring. Hovedfokuset har vært på valget av balanseføring eller kostnadsføring av FoU-utgifter og hvilke betydninger prinsippvalget har på regnskapets kvalitetskrav.

Hypotesene ble utformet med formålet om å undersøke om det ligger motiver for resultatstyring bak prinsippvalget. Dette ble gjort ved hjelp av logistisk regresjon basert på regnskapstallene til et utvalg bestående av 421 norske bedrifter. Teorien og tidligere forskninger gir uttrykk for at selskapers aktivering av FoU-utgifter i balansen er blant annet motivert av insentiver for bonusutbetalinger, resultatutjevning og oppnåelse av gode lånebetingelser eller unngåelse av brudd på lånebetingelser.

Slik det kom fram i analysekapittelet vil flere av våre funn stride imot det vi hadde forventet. For det første vil ikke prinsippvalget bli påvirket av selskapets lønnsomhet. Dette samsvarer ikke med teorien og tidligere undersøkelser som konkluderte med at resultatstyring blir gjennomført for å oppnå høyere regnskapsmessig resultat og dermed høyere utbetalt bonus. Gruppen har en mistanke om at kanskje regnskapsbasert bonusavlønnning ikke er like vanlig i Norge som i de utenlandske foretak i tidligere undersøkelser. Grunnen til dette kan være at de fleste bedrifter i Norge er små og mellomstore bedrifter, og eies og ledes av samme person.

Regresjonsanalysen gir heller ingen signifikant sammenheng mellom bedriftens gjeldsandel og prinsippvalg. Funnet er motstridende mot tidligere utenlandske forskninger som viser at økt gjeldsgrad fører til mer resultatstyring, slik at man unngår brudd i betingelser ved et lån og påkoster bedrifter høyere lånekostnader. Resultatet derimot, er sammenfallende med Grøndalen (2012) sin undersøkelse som viste at det ikke var signifikant sammenheng mellom regnskapsprinsippvalg og regnskapsmessig behandling av egne FoU-utgifter blant norske bedrifter. Dette er et interessant funn da våre observasjoner også gjelder bedrifter i Norge. Funnet styrker antakelsen om at norske långivere kan eliminere balanseførte forskning- og utviklingsutgifter i betingelsen ved utstedelse av lån til bedriftene. Grunnen til dette er at

långivere legger til grunn det såkalte likvideringsperspektivet, som innebærer at slike balanseførte eiendeler vanligvis vil ha en verdi lik null ved likvidering (Baksaas og Stenheim, 2015, s. 404).

Det kommer også frem i analysen at bedrifter med underskudd har en større sannsynlig for å velge å balanseføre, enn bedrifter som har overskudd, slik gruppen forutså. Resultatet er sammenfallende med de ulike undersøkelsene om at resultatutjevning er et tilfelle i selskaper som har underskudd, og prøver å minimere og/eller unngå dette. Det første en regnskapsbruker ofte ser etter i et regnskap er om bedriften har overskudd eller underskudd. En forklaring som gruppen antar er at bedrifter ønsker å fremstå som en mer attraktiv bedrift overfor sine omgivelser.

Gjennom å analysere dataene mellom gruppe balanseførte og kostnadsførte, ser vi at det er ingen forskjell på selskapstørrelsen, antall driftsår, driftsmargin og likviditetsgrad 1 mellom gruppene. Resultatene støtter ikke våre forventinger som viser at små nyetablerte bedrifter med lav pengekapital og negativ kontantstrøm ikke viser noen tendenser til å velge å balanseføre forskning- og utviklingsutgiftene. Mangelen på tilstrekkelig kompetanser og rutiner hos små og nyetablerte bedrifter for å tilfredsstillere innregningskriterier for balanseføring, kan være en forklaring.

Vår studie viser at 80 % av bedriftene velger løpende kostnadsføring etter regelen i § 5-6, noe som indikerer at de fleste av bedriftene benytter seg av unntaksregelen i regnskapsloven. Kvalitetskriteriene for regnskapet blir påvirket avhengig av prinsippvalget selskapene benytter, og valgmuligheten kan ha negative effekter på årsregnskapets relevans og sammenlignbarhet. Etersom studien viser at 80 % av utvalget velger kostnadsføring, indikerer empiri at regnskapet til flertallet av bedriftene er mindre relevant og sammenlignbar.

På bakgrunn av vår studie kan vi konkludere med at selskapers prinsippvalg for egne FoU-utgifter er motivert av incentivet til å enten redusere eller unngå underskudd, men hverken hypotesen om gjeldsgrad og bonusutbetaling blir støttet av den innsamlede empirien. På grunnlag av våre resultater, kan det ikke konkluderes med at selskaper som følger norsk regnskapslov sitt prinsippvalg for forskning og utvikling er sterkt motivert av incentiver for resultatstyring. Oppgaven konkluderer dermed at det er ikke en sammenheng mellom valg av regnskapsprinsipp i regnskapsloven § 5-6 og resultatstyring.

6.2 Veien videre

Underveis i skriveprosessen av vår oppgave har det dukket opp flere problemstillinger knyttet til oppgavens tema vi ble nysgjerrige på og som vi foreslår til videre forskninger.

Det hadde vært interessant å gjennomføre en studie som undersøker over flere regnskapsperioder. En studie over flere regnskapsperioder ville gitt oss mer informasjon og bedre forståelse over bedriftenes økonomiske stilling. Vår studie kan ikke sies å være gjeldende for større tidsperspektiver siden vi kun benytter data fra regnskapsåret 2017.

En annen interessant problemstilling hadde vært å gjennomføre en kvalitativ tilnærming og undersøkt hva som ligger bak prinsippvalget og hvilke kriterier som blir vektlagt. En kvalitativ tilnærming kan føre til et bedre bilde og økt forståelse rundt regnskapspraksis vedrørende regnskap behandling av egne utgifter knyttet til forskning og utvikling.

Vi har kun sett på private selskaper som fører regnskap etter GRS. Det kunne vært interessant å se på selskaper som fører regnskapet etter GRS, og selskaper som fører regnskapet etter IFRS for å sammenligne den regnskapsmessige behandlingen av FoU-utgifter.

Et annet forslag til videre forskning kan også være å gjennomføre en studie som undersøker bransjeinndelingen. Ulike bransjer har ulike risiko, som for eksempel enkelte bransjer er mer utsatte for økt tap enn andre bransjer. De mest utsatte bransjene vil muligens fremme mer insentiver for resultatstyring. Risiko for å bli oppdaget ved utførelse av resultatstyring vil også variere fra bransje til bransje. Undersøkelse på bransjeinndeling vil være interessant og bidra til økt forståelse på hvilke bransjer som er mest utsatt for resultatstyring.

7 Litteraturliste

Account. *Public Policy*, 29 (2010) s. 138-159.

Altinn.no (2017, 18. September). Store og små foretak. Hentet 20. februar 2019

Archibald, R. T. (1967). *The Return to Straight-Line Depreciation: An Analysis of a Change in Accounting Method*. *Journal of Accounting Research*, vol. 5, Empirical Research in Accounting: Selected Studies 1967, s. 164-180.

Ashari, N., Koh, H. C., Tan, S. L. & Wong, W. H. (1994) *Factors Affecting Income Smoothing Among Listed Companies in Singapore*. *Accounting and business Research*, vol. 24, nr. 96, s. 291-301.

Baber, W., P. Fairfiels & J. Haggard. (1991) *The effect of concerns about reported income on discretionary spending decisions: the case of research and development*. *The Accounting Review*, 66 (oktober): s. 818-829.

Bagøien, E. (2002). *Innføring i SPSS 11.0*. BI, Oslo. Hentet 19. april 2019 fra home.bi.no/fag87027/spss/bagoien/spss1.doc

Baksass, K. M., & Stenheim, T. (2015). *Regnskapsteori*. Oslo: Laboremus.

Barth, E. (2005). *Prestasjonslønn – kan det bare gå oppover?* *Horisont*, nr. 4/2005, s. 114-122.

Becker, C. L., Defond, M. L., Jiambalvo, J. & Subramanyan, K. R. (1998) *The Effect of Audit Quality on Earnings Management* *Contemporary Accounting Research*, vol. 15. nr. 1.

Bergstresser, D. & Philippon T. (2006). *CEO Incentives and Earnings Management*. *Journal of Accounting and Economics* vol. 80.

Bergstresser, D., Desai, M.A. & Rauh, J. (2006). *Earnings Manipulation: Pension assumptions and Managerial Investment Decisions*. *Quarterly Journal of Economics*.

Bjørnstad J. (2018, 28. Juni). *Hypotesetesting-statistikk*. Hentet 23. februar 2019 fra <https://snl.no/hypotesetesting - statistikk>

Burgstahler, D. & I. Dichev. (1997) *Earnings management to avoid earnings decreases and losses*. *Journal of Accounting & Public Policy*, 24 (4): s. 280-299.

- Chung, R., Firth, M. & Kim, J. (2005) *Earnings management, surplus free cash flow, and external monitoring*. *Journal of Business Research*.
- Dechow, P. M. & R. G. Sloan. (1991) *Executive incentives and the horizon problem: an empirical investigation*. *Journal of Accounting and Economics*: s. 51-89.
- DeFond, M. L. & J. Jiambalvo. (1994). *Debt covenant violation and manipulation of accruals*. *Journal of Accounting & Economics*.
- DeFond, M. L. & Park, C. W. (1997). *Smoothing income in anticipation of future earnings*. *Journal of Accounting and Economics* 23 (1997) s. 115-139.
- Elgers, P. T., & Pfeiffer Jr., R. J. (2003) *Anticipatory income smoothing: a re-examination*. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 35, nr. 3, s. 405-422. Hentet 10. mars 2019 fra <https://www.altinn.no/starte-og-drive/regnskap-og-revisjon/regnskap/store-og-sma-foretak/>
- Fugleberg O. A., Småstuen M. C., Tufte P. A., (2018). *Innføring I logistisk regresjon*. Kanalveien Bergen.
- Gassen, J., Fulbier R. U. & Sellhorn, T. (2006) International Differences in Conditional Conservatism – The Role of Unconditional Conservatism and Income Smoothing. *European Accounting Review*, 15:4, s. 527-564.
- Gjesdal, F. (2003). Resultatkvallitet anno 2003. *Praktisk økonomi & finans*, 20(01), 51-81
- Grøndalen, G. (2012). *Norske selskapers regnskapsmessige behandling av egne utgifter til Forskning og Utvikling (FoU)*. Mastergradsavhandling, BI, Oslo.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Haraldseid, O. (2018, 16. august). *Slik får bedriften mest ut av bonussystemet*. Kapital. Hentet 3. mai 2019 fra <https://kapital.no/blogg/slik-far-bedriften-mest-ut-av-bonussystemet>
- Healy, P. M. (1985). *The Effect on Bonus Schemes on Accounting Decisions*. *Journal of Accounting and Economics*. 85-107.
- Healy, P. M. & J. M. Wahlen. (1999). *A review of the Earnings Management Literature and its Implications for Standard Setting*. *Accounting Horizons*, Vol. 13, 2-29. Hentet fra <https://pdfs.semanticscholar.org/b148/0bb251dd4e571adac179d1b05860b0565be4.pdf>

- Heskestad T., (2014). *Manipulering av kostnader og "røde flag"*. Hentet 22. april 2019 fra <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/audit/articles/manipulering-av-kostnader.html?fbclid=IwAR31-U04YJPTOZpTC7rQWs7qib6539rJOHxj5LudFUdzFjZYx46IIMcRU9c>
- Holthausen, Robert W., David F. Larcker & Richard G. Sloan. (1995). *Annual bonus schemes and manipulation of earnings*. *Journal of Accounting & Economics*, 19 (1): s. 29-74.
- IASB. (2010). *International Financial Reporting Standards (IFRS) The Conceptual Framework for Financial Reporting*. London: IFRS Foundation.
- IMB (u, å), *IMB SPSS Software*. Hentet 10. april 2019 fra <https://www.ibm.com/analytics/spss-statistics-software>
- Jacobsen D. I., (2018). *Hvordan gjennomføre undersøkelser*. (3. utg). Bøk Oslo AS.
- Johannessen A., Christoffersen L., Tufte P.A, (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg). Oslo: Laboremus.
- Kinserdal F. (2014, Januar). *Hvordan manipulere med regnskapet*. Hentet 21. april 2019 fra <https://www.magma.no/hvordan-manipulere-med-regnskapet>
- Kinserdal, F (2014). *Hvordan manipulere med regnskapet*. Hentet 25. mars 2019 fra <https://www.magma.no/hvordan-manipulere-med-regnskapet>
- Kjetil Sander, (2017, 28. Juli). *Hva er forskningsdesign*. Hentet 23. februar 2019 fra <https://estudie.no/hva-er-forskningsdesign/>
- Langhoff, K. (2019, 25. februar). *Solid vekst i næringslivets FoU-aktivitet*. Hentet 13. april 2019 fra <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/solid-vekst-i-naeringslivets-fou-aktivitet>
- Langli, J. C. (2016). *Årsregnskapet* (10. utg.). Sandefjord: Laboremus.
- Myrbakken, E & Haakanes S. (2013). *IFRS på norsk: Forskrift om internasjonale regnskapsstandarder* (5. utg.). Oslo Den norske revisorforeningen.

- Nilsen A. A., (2018, 14. august). *Dette er en gledelig utvikling*. Hentet 20. april 2019 fra <https://e24.no/makro-og-politikk/laan/kraftig-laanevekst-i-norske-bedrifter-dette-er-en-gledelig-utvikling/24415302>
- NOAB (u, å). Den norske akademis bok, Driftsår. Hentet 12. april 2019 fra <https://www.naob.no/ordbok/drifts%C3%A5r?fbclid=IwAR0M3AgKF764ePpa8wdClqHFk9DiD3Bu2gcDHRDHtrQgsO3ctmcQlwa1Rmk>
- Norsk RegnskapsStiftelse, (2018, februar). NRS8 God regnskapsskikk for små foretak. Hentet 10. januar 2019 fra <http://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2018/03/2018-02-NRS-8-God-regnskapsskikk-for-små-foretak-2018.pdf>
- Norsk RegnskapsStiftelse, (2013, November). NRS 13 Usikre forpliktelser og betingede eiendeler. Hentet 10. januar 2019 fra <http://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2008/06/NRS-13-Usikre-forpliktelse-og-betingede-eiendeler-2013.pdf>
- Norsk RegnskapsStiftelse. (2012, desember). NRS 19 Immaterielle eiendeler. Hentet 20. januar 2019 fra <http://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2015/01/NRS-19-Immaterielle-eiendeler-desember-2012.pdf>
- Onstad G. O., (2019). *Skattelovsamlingen* (29. utg.). Gyldendal.
- Othman, H. B. & Zeghal, D. (2006). A study of earnings-management motives in the Anglo-American and Euro-Continental accounting models: The Canadian and French cases. *The International Journal of Accounting*, 41 (2006), s. 406-435.
- Reksten, T. F. & Kristiansen, K. A. (2011). *Earnings Management by Norwegian Private Firms*. Mastergradsavhandling. BI, Oslo.
- Rodríguez-Pérez, G & van Hemmen, S. (2010) Debt, diversification and earnings management. *J. Account. Public Polici*, 29 (2010). s. 138-159.
- Rodriguez-Perez, G. & Van Hemmen, s. (2010) *Debt, diversification and earnings management*. *J. Account. Public Polici*, 29 (2010). s. 138-159.
- Schwencke, H. R., Hauge, D. O., Baksaas, K. M., Stenheim, T., & Østli, E. A. (2018). *Årsregnskapet i teori og praksis* (20. utg.). Sandefjord: Laboremus.

Skattefunn (u, å). Skattefunn kan bidra med finansering når. Hentet 19. februar 2019 fra <https://www.skattefunn.no/prognett-skattefunn/Forside/1222340152188>

Sotnakk G. (2019, 15. januar). Immaterielle eiendeler. Hentet 14. Februar fra <https://verdtavite.kpmg.no/immaterielle-eiendeler/>

Store Norske Leksikon (SNL). *Hypotesetesting – statistikk..* Hentet 10. mars 2019 fra <https://snl.no/hypotesetesting - statistikk>

Store Norske Leksikon (SNL). *Regresjonsanalyse.* Hentet 17. mars 2018 fra <https://snl.no/regresjonsanalyse>

Surveymonkey (2019). Feilmarginkalkulator. Hentet 12. april 2019 fra <https://no.surveymonkey.com/mp/margin-of-error-calculator/>

Sweeney, A. P. (1994). *Debt covenant violation and managers accounting responses. Journal of Accounting & Economics.*

Tjønndal A. (2015, april). En idrettsviterers blogg. Hentet 10. april 2019 fra <https://annetjonndal.wordpress.com/category/stata/page/2/>

Trosten, A. (2014). *Forskning og utviklings utgiftenes regnskapsmessige reise fra humankapital til immateriell eiendel.* Mastergradsavhandling. UiT, Tromsø.

Visma (u, å) hva er et nøkkeltall. Hentet 20. mars 2019 fra <https://www.visma.no/eaccounting/regnskapsordbok/n/nokkeltall/>

Visma. (u. å). Driftsmargin i %. Hentet 25. april 2019 fra https://help.visma.net/no_no/financial-overview/content/online-help/kpi-operating-margin.htm

Visma. (2019). Samstillingsprinsippet. Hentet 23. februar 2019 fra <https://www.visma.no/eaccounting/regnskapsordbok/s/sammenstillingsprinsippet/>

Volden, G. H. & Samset, K. (2013). Etterevaluering av statlige investeringsprosjekter: konklusjoner, erfaringer og råd basert på pilotevaluering av fire prosjekter, 978-82-93253-09-9. Trondheim: Concept.

White, G. E. (1970). *Discretionary Accounting Decisions and Income Normalization*. *Journal of Accounting Research*, vol. 8, nr. 2, (1970), s. 260-273.

8 Vedlegg

Vedlegg 1 Variansanalyse (avsnitt 5.2)

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Antall_Driftsår	Between Groups	17,529	1	17,529	,067	,796
	Within Groups	109984,894	419	262,494		
	Total	110002,423	420			
Omsetning	Between Groups	1,075E+18	1	1,075E+18	,971	,325
	Within Groups	4,630E+20	418	1,108E+18		
	Total	4,640E+20	419			
Driftsresultat	Between Groups	8,029E+15	1	8,029E+15	,466	,495
	Within Groups	7,192E+18	417	1,725E+16		
	Total	7,200E+18	418			
Totalkapital	Between Groups	1,883E+17	1	1,883E+17	,085	,771
	Within Groups	9,338E+20	419	2,229E+18		
	Total	9,340E+20	420			
Egenkapital	Between Groups	5,182E+15	1	5,182E+15	,008	,928
	Within Groups	2,671E+20	418	6,389E+17		
	Total	2,671E+20	419			
Totalkapitalrentabilitet	Between Groups	2399,933	1	2399,933	2,449	,118
	Within Groups	410688,037	419	980,162		
	Total	413087,970	420			
Driftsmargin	Between Groups	,614	1	,614	,085	,770
	Within Groups	3012,104	419	7,189		
	Total	3012,718	420			
Egenkapitalandel	Between Groups	,000	1	,000	,004	,949
	Within Groups	36,560	419	,087		
	Total	36,561	420			
Likviditetsgrad_1	Between Groups	16,548	1	16,548	1,203	,273
	Within Groups	5764,567	419	13,758		
	Total	5781,114	420			
Gjeldsandel	Between Groups	,000	1	,000	,004	,949
	Within Groups	36,560	419	,087		
	Total	36,561	420			

Vedlegg 2 Korrelasjonsanalyse (avsnitt 5.3)

Correlations

		Størrelse	Antall_Driftsår	Underskudd	Totalkapitalrentabilitet	Driftsmargin	Likviditetsgrad_1	Gjeldsandel
Størrelse	Pearson Correlation	1	,289**	-,081	,068	,073	-,010	-,082
	Sig. (2-tailed)		,000	,097	,161	,133	,837	,091
	N	421	421	421	421	421	421	421
Antall_Driftsår	Pearson Correlation	,289**	1	-,145**	,103*	,075	-,023	-,141**
	Sig. (2-tailed)	,000		,003	,035	,125	,631	,004
	N	421	421	421	421	421	421	421
Underskudd	Pearson Correlation	-,081	-,145**	1	-,579**	-,218**	-,003	,110*
	Sig. (2-tailed)	,097	,003		,000	,000	,952	,023
	N	421	421	421	421	421	421	421
Totalkapitalrentabilitet	Pearson Correlation	,068	,103*	-,579**	1	,546**	-,014	-,139**
	Sig. (2-tailed)	,161	,035	,000		,000	,782	,004
	N	421	421	421	421	421	421	421
Driftsmargin	Pearson Correlation	,073	,075	-,218**	,546**	1	-,018	,051
	Sig. (2-tailed)	,133	,125	,000	,000		,715	,298
	N	421	421	421	421	421	421	421
Likviditetsgrad_1	Pearson Correlation	-,010	-,023	-,003	-,014	-,018	1	-,252**
	Sig. (2-tailed)	,837	,631	,952	,782	,715		,000
	N	421	421	421	421	421	421	421
Gjeldsandel	Pearson Correlation	-,082	-,141**	,110*	-,139**	,051	-,252**	1
	Sig. (2-tailed)	,091	,004	,023	,004	,298	,000	
	N	421	421	421	421	421	421	421

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Høyeste verdi

Laveste verdi